

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Metoder mot mobbning – Lärares syn på antimobbningsarbete

Emma Lundmark och Paulina Spetsmark

Inriktning/specialisering: LAU395

Handledare: Merete Hellum

Examinator: Erik Husberg

Rapportnummer: HT 13- 2480 - 16

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Metoder mot mobbning – Lärares syn på antimobbningsarbete

Författare: Emma Lundmark och Paulina Spetsmark

Termin och år: VT 2014

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Merete Hellum

Examinator: Erik Husberg

Rapportnummer: HT 13- 2480 - 16

Nyckelord: mobbning, definitioner, förebyggande arbete, metoder mot mobbning, individualpsykologiskt perspektiv, socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Under vår utbildning känner vi att vi inte har fått tillräckligt med redskap för hur vi som lärare ska arbeta för att motverka att mobbning uppstår. I vår uppsats har vi fokuserat på vilka metoder och arbetssätt som lärare använder sig av för att förebygga och stoppa mobbning. Den litteratur vi har använt oss av har utgått ifrån två perspektiv på mobbning. Det ena är ett individualpsykologiskt perspektiv, där individer ses som bärare av egenskaper som bidrar till mobbning. Det andra är ett socialkonstruktivistiskt perspektiv där skolan som social konstruktion ses som problematiskt och anledning till att mobbning uppstår. Vi har valt att undersöka lärares definitioner av mobbning för att ta reda på vilket synsätt de har. Vi har genomfört en kvalitativ studie där vi har intervjuat fyra lärare om deras arbete kring mobbning. Intervjuguiden vi har använt oss av har varit halvstrukturerad vilket betyder att vi har haft några huvudfrågor och sedan lagt till egna följdfrågor beroende på lärarnas svar. Sedan har vi analyserat deras svar genom att utgå från våra frågeställningar. Tendensen vi har sett är att lärare ser på mobbning ur ett individualpsykologiskt perspektiv. Detta innebär att eleverna ses som bärare av problembeteenden som orsakar mobbning. Det innebär att stort fokus läggs på förebyggande metoder som förändrar elevers beteenden. Vi har också sett att lärarna inte använder sig av endast en metod för att förebygga och stoppa mobbning, utan att blandar de delar av olika metoder som de anser är bra. Då dessa metoder har olika bakgrunder och är framtagna för olika syften bidrar detta till att den röda tråden i mobbningsarbetet kan försvinna, vilket kan försämra resultaten av antimobbningsarbetet i skolorna.

Förord

Vi är två studenter vid Göteborgs Universitet som har valt att skriva en uppsats om hur lärare arbetar mot mobbning. Bakgrunden till detta är att vi skrev en uppsats om konflikthantering, där av väcktes intresset för att skriva om mobbning då detta inte rymdes i vårt tidigare arbete. Vi har främst intresserat oss för olika metoder mot mobbning och om lärarna använder sig av dessa.

Vårt arbete vänder sig främst till pedagoger och andra som är intresserade av hur man kan arbeta för att förebygga och stoppa mobbning i skolan. Vi anser att detta är viktigt att ha kännedom om då det i Lgr11 står tydligt att skolan ska uppfostra elever till demokratiska medborgare och med alla medel stoppa kränkande behandling.

Vi har gjort en kvalitativ studie där vi har intervjuat fyra lärare hur de arbetar för att förebygga och stoppa mobbning. Till vår hjälp har vi använt oss av tidigare forskning inom mobbningsområdet och utformat en intervjuguide. De viktigaste frågorna vi har ställt är hur lärarna definierar mobbning och även hur de arbetar för att motverka mobbning.

Den litteratur vi har använt utgår från antingen ett socialkonstruktivistiskt sätt att se på mobbning eller ett individualpsykologiskt perspektiv. Det har präglat vår undersökning då detta har utgjort grunden för analysen av intervjuerna med lärarna.

Vi vill tacka lärarna vi intervjuat för att de har tagit sig tid att ställa upp. Vi vill även tacka vår handledare Merete Hellum för att du har gett oss konstruktiv kritik som drivit oss framåt i skrivandet av detta examensarbete. Till sist vill vi tacka varandra för att vi har kompletterat varandra i arbetet, för mycket skratt och för en lärorik tid.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
2. Syfte och problemformulering	6
3. Tidigare Forskning	7
3.1 Mobbningsstatistik.....	7
3.2 Konsekvenser av mobbning.....	7
3.3 Definition av mobbning.....	8
3.4 Två synsätt på mobbning	9
3.4.1 Individualpsykologiskt perspektiv	9
3.4.2 Socialkonstruktivistiskt perspektiv	9
3.5 Direkt mobbning och indirekt mobbning	9
3.6 Syn på mobbare och mobboffer.....	10
3.7 Könsskillnader inom mobbning.....	10
3.8 Var mobbningen sker.....	11
3.9 Perspektiv på mobbning	11
4.0 Förebyggande metoder	12
5. Teorier	13
5.1 Olweusprogrammet	13
5.2 Farstametoden.....	13
5.3 Friends	13
5.4 SET	14
5.5 KOMET	14
5.6 Klassmötet	14
6. Metod	14
6.1 Datainsamlingsmetod	14
6.2 Reabilitet och Validitet.....	15
6.3 Urval och undersökningsgrupp.....	16
6.4 Genomförande	16
6.5 Kodning	17
6.6 Etiska reflektioner.....	18
6.7 Egna reflektioner	19
7. Resultat.....	20
8. Analys.....	20

8.1 Lärarnas definition av mobbning.....	20
8.2 Metoder som lärare använder i det förebyggande arbetet	22
8.3 Vilka arbetssätt som framkommer när lärare hanterar en mobbningssituation	24
9. Diskussion	27
9.1 Hur definierar lärare mobbning?	27
9.2 Vilka arbetssätt framkommer när lärare hanterar en mobbningssituation?	30
9.3 Arbetets resultat för utbildningsvetenskapen	31
10. Sammanfattning av diskussion.....	33
Referenslista	35
Bilaga 1	37

1. Inledning

Vi har valt att göra en studie om hur lärare arbetar för att förebygga och stoppa mobbning. Detta är något vi är väldigt intresserade av då mobbning är ett komplext fenomen. För att förebygga och lösa mobbningssituationer krävs att lärarna har tillräckligt med teoretiska kunskaper samt engagemang. Med den här studien önskar vi att öka vår medvetenhet om redskap för att hantera mobbning. Om vi, när vi kommer ut som yrkesverksamma lärare, misstänker att mobbning pågår vill vi kunna agera så att situationen löses på ett bra sätt. Vi vill även använda oss av förebyggande arbete som förhindrar att mobbning uppstår.

Skolverkets definition av mobbning lyder: ”En *upprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag*”. Detta sätt att förklara mobbning är taget ur Skolverkets allmänna råd. Dessa är kommentarer till hur man ska förebygga kränkande behandling och arbeta för likabehandling (Skolverket, Utvärdering av metoder mot mobbning 2011, s 34)

I Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet från 2011 står följande:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.” (Skolverket, 2011, s 2)

Det står också att alla elever har rätt att inhämta och utveckla sina kunskaper. De ska även ha möjligheten att få lust till ett livslångt lärande. Dessa utdrag visar hur viktigt det är att arbeta mot kränkande behandling i skolan. En annan punkt i skolans allmänna uppdrag är att lärarna ska arbeta med att forma demokratiska medborgare, med respekt för mänskliga rättigheter (Skolverket, 2011, s 1).

Eleverna ska dessutom ges möjlighet till utveckling av kunskaper samt livslångt lärande. I *Mobbning - en social konstruktion* beskrivs mobbningssituationen som bidragande till att motverka kunskapsutvecklingen hos den mobbade (Frånberg, Wrethander 2011, s 61).

Vi ska genom denna studie undersöka vilka definitioner som framkommer när lärare pratar om mobbning. Vi vill också undersöka vilka metoder som lärare använder sig av när de förebygger och stoppar mobbning. Vår avgränsning i uppsatsen gäller mobbning i Norden och främst i Sverige. Detta gäller även de metoder mot mobbning vi har valt att undersöka.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med den här studien är att undersöka hur lärare arbetar förebyggande mot mobbning, hur lärare definierar mobbning samt vilka arbetssätt de använder sig av för att stoppa mobbning. Bakgrunden till valet av ämne beskrivs i skollagen. Där står det att det ska finnas en handlingsplan mot kränkande behandling och även att det ska bedrivas förebyggande arbete mot detta (Skolverket om Skollagen kapitel 6, § 6 - 8).

Våra frågeställningar är:

- Hur definierar lärare mobbning?
- Vilka metoder använder lärare när de arbetar förebyggande?
- Vilka arbetsätt framkommer när lärare hanterar en mobbningsituation?

3. Tidigare Forskning

3.1 Mobbningsstatistik

Enligt en undersökning gjord utav Skolverket, (Frånberg, Wrethander, 2011, s 31) uppgav 7 % av 10 000 barn att de någon gång hade blivit mobbade under sin skoltid. Mätningen gjordes via enkäter och vid tre olika tillfällen. 1,5 % av barnen visade sig vara mobbade under hela mätperioden.

I vilka åldersgrupper mobbning förekommer varierar. Av de tillfrågade eleverna framkom att 6 % uppgav sig vara utsatta för mobbning av andra elever minst en gång i månaden. Detta rör sig om elever i mellanstadiet, alltså i åk 4-6. I högstadiet, i åk 7-9, uppgav 6 % av eleverna att de upplever trakasserier och mobbning i skolan. Bland gymnasieelever är motsvarande siffra 2 %.

Det är inte bara elever som mobbar elever, i Skolverkets mätning uppgav cirka 3 % av eleverna någon gång har känt sig mobbade av lärare. (Skolverket 2011, s 40-41).

Av de barn som kontaktade BRIS år 2008 rörde det sig om mobbade barn vid 13,8 % av fallen. År 2007 var andelen barn som sökte hjälp hos BRIS på grund utav mobbning 14 %. Svårigheten med dessa undersökningar är att eleverna har olika slags definition på vad mobbning är och det blir deras individuella begreppsdefinition som avgör svaret på enkätfrågorna (Frånberg, Wrethander 2011, s. 30)

3. 2 Konsekvenser av mobbning

Resultatet av att ha blivit mobbad sätter djupa spår hos den mobbade då mobbning allvarligt skadar självbilden hos den som blir utsatt. Enligt Skolverket påverkas den 1,5 % av eleverna som mobbats under längre tid så allvarligt att de för självkänslan totalförstörd och riskerar att påverkas negativt av detta under resten av sina liv (Skolverket 2011, s 25). Allvarliga problem som depression, ångest, självmordstankar och i värsta fall självmord är återkommande hos de som utsatts för mobbning.

De som utsätts för mobbning vågar sällan berätta för vuxna om vad som händer, detta på grund utav att den utsatthet som personen är i skapar mycket skamkänslor. Det är sällan ett barn pratar om detta då det skulle vara att erkänna ett utanförskap och att man är "en som inte duger". Det är just dessa skamkänslor, tillsammans med känslor av värdelöshet, svaghet och underlägsenhet, som kan återkomma senare i livet och ligga till grund för både ångest och depressioner. Det finns även forskning som tyder på att så mycket som 90 % av de som har gjort självmordsförsök har erfarenhet av mobbning. Olweus menar att av de elever som står bakom mobbning, blir 60 % av dessa elever ansvariga för allvarliga brottsliga handlingar när de nått 24 års ålder (Frånberg, Wrethander 2011, s 36-37).

Som företeelse har mobbning dokumenterats sedan 1700-talet, men begreppet mobbning uppstod inte förrän senare. Det som finns nedtecknat från 1700-talet är hur elever, och

framförallt äldre elever, trakasserar sina yngre kamrater för att upprätthålla den hierarkiska struktur som rådde på skolorna. Den här typen av förtryck kom att betecknas som pennialism, subordination eller underordning (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 6).

Denna typ av kamratuppfostran var vanlig under hela 1800-talet och i början på 1900-talet. Handlingarna som genomfördes mot de yngre eleverna kunde vara mycket sadistiska och variera alltifrån verbala kränkningar till misshandel. På den här tiden var det heller inte ovanligt att dessa metoder uppmuntrades av lärare och rektorer (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 7).

Först i slutet på 1960-talet började elevers förtryck av varandra ses som ett problem. Det var också då som företeelsen fick en benämning. Uttrycket mobbning myntades av skolläkaren Peter Paul Heinemann. (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 9)

3. 3 Definition av mobbning

Mobbning beskrivs som en företeelse som kan härledas cirka 300 år tillbaka i tiden. Man beskriver även att begreppet i sig även kan härledas från denna tid. En av de första som intresserade sig för ämnet mobbning var sociologen Hans-Edvard Roos. Enligt honom är ursprunget till begreppet mobbning hämtat från det engelska ordet mob som i sin tur kommer från latinets "mobile Vulgus" vilket skulle betyda "den föränderliga, opålitliga hopen". Att mobba skulle således innefatta att pöbla, angripa eller bråka i gäng eller grupper enligt Roos (Roos, Björk, 1999, s 14).

När studier om mobbningsfrekvens bland elever gjorts har forskare använt sig av enkäter. Typiska enkätfrågor har varit om eleverna har "blivit mobbade" eller om de "har mobbat någon". Vanligt för dessa enkäter är att svarsalternativen för om eleverna har mobbat eller känt sig mobbade är "1-2 gånger" eller "ibland". Detta kan skapa förvirring då mobbning i dessa fall definieras som enstaka händelser (Frånberg, Wrethander, 2011 s 30).

Mobbning är: *"när en eller flera personer vid upprepade tillfällen och under en viss tid säger eller gör kränkande och obehagliga saker mot någon som har svårt att försvara sig."* (Olweus, 1999 s 9) Mobbing kan kännetecknas av följande tre situationer. Genom ett negativt och elakt beteende, som en upprepning och pågående under en längre tid samt genom en maktrelation där det finns en obalans mellan parterna (Olweus, 1999 s 10).

Det skrivs om olika definitioner av mobbning samt att forskare utgår från Olweus syn på mobbning. De har använt sig av det mobbningsformulär som Olweus utvecklade, vilket innebär, att en person anses som mobbad, när den under längre tid och upprepade gånger, blir utsatt för kränkningar, såsom verbala, fysiska eller gestartade sådana. Det krävs även att den som mobbar avsiktligt kränker mobboffret. (Eriksson, m.fl, 2002, s 41).

En annan definition av mobbning är:

"Mobbning är en obestämd varaktig trakasserirelation där huvudparten av alla egenskaper är asymmetriskt fördelade." (Björn Eriksson, 2001, s 11)

Mobbning kan ses som en form av ojämnt maktförhållande. Det som menas med asymmetri är att det oftast är någon som blir trakasserad och en som trakasserar. En part är alltid i överläge och den andra alltid i underläge. Maktfördelningen är alltid ojämnt fördelad mellan de inblandade parterna, alltså den som trakasseras trakasserar nästan aldrig själv och den som trakasserar blir nästan aldrig trakasserad. Med trakasserier anses alla typer av påhopp, både våld och verbala förolämpningar. En annan asymmetrisk aspekt är att den trakasserande parten har

större tillgångar i form av exempelvis socialt stöd och tekniska färdigheter (Eriksson, 2001, s 11).

3. 4 Två synsätt på mobbning

Det finns två sätt att se på mobbning som dominerar mobbningsforskningen. Här nedan tänkte vi beskriva de två synsätt som beskrivs inom mobbningsforskningen. Dessa två synsätt har vi utgått ifrån i vår analys.

3.4.1 Individualpsykologiskt perspektiv

Den ena synen är ett individ och gruppsykologiskt perspektiv. Fokus ligger på att arbeta fram åtgärdsprogram och modeller för att lösa mobbningsproblem i skolan. Detta innebär att man arbetar utifrån hur man kan stoppa mobbningen samt vilka som anses vara mobbare och vilka som anses vara offer. Detta innebär att både mobbare och mobboffer anses ha egenskaper som gör att de antingen utsätter eller blir utsatta för mobbning. Detta perspektiv på mobbning innefattar också arbetssätt för hur man kan stoppa mobbning. Dessa arbetssätt är både förebyggande samt metoder för att lösa akuta mobbningssituationer. De tar avstamp i individens egenskaper och de sociala normer som finns i samhället. (Frånberg, Wrethander 2011 s. 28) Syftet med metoderna som utgår från ett individualpsykologiskt perspektiv är att forma barns beteenden så att de samstämmer med de önskade normerna (Frånberg, Wrethander, 2011 s 105).

3.4.2 Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Den andra inriktningen, som representeras av nyare mobbningsforskning, problematiserar mobbning som begrepp och fenomen. Inom denna inriktning fokuserar man ofta på kränkande handlingar och mobbning som sociala processer. Dessa processer skulle vara en del av och påverkas av skolans sociala och kulturella sammanhang. Syftet med den denna inriktning är delvis att man ifrågasätter normer.(Frånberg, Wrethander 2011 s. 28)

Istället för att utgå ifrån att mobbning förklaras utifrån ett individualpsykologiskt perspektiv, där det ses som ett aggressivt beteende mellan individer och att mobbning är knutet till det sociala sammanhang barnen utsätts för. Under ytan döljer en komplicerad social påverkan, som kan vara svår att upptäcka. Om utgångspunkten är att mobbning konstrueras socialt innebär det att flera aktörer, exempelvis elever, lärare, rektorer och annan skolpersonal, bidrar till det. Beroende på hur vi agerar eller inte agerar i vissa händelser, kan vi själva delta i konstruktionen av mobbning. Ett exempel på när en lärare bidrar till mobbningen är när hen vet om att en elev upprepade gånger blivit slagen av en annan elev, men trots detta inte reagerar. Skolans bidrag i att konstruera mobbning sker när avvikelser från normen och olikheter ses som ett problem, eftersom det försvårar socialisationen till gemensamma värderingar och likhet (Frånberg, Wrethander, 2011, s.11-15).

3. 5 Direkt mobbning och indirekt mobbning

Direkt mobbning utmärks av att handlingarna sker ansikte mot ansikte. Det kan handla om våldshandlingar samt att man kränker genom ord. I direkt mobbning räknas även olika former av hot samt att de/den som mobbar tar saker ifrån den mobbade. När det gäller pojkar och flickor som mobbas under längre tid finns det ingen skillnad i hur mycket av mobbningen som är direkt mobbning. Indirekt mobbning handlar om ryktesspridning, att förtala andra samt att retas. Även utfrysning tillhör kategorin indirekt mobbning. (Eriksson, m.fl., 2002, s. 61-80).

3. 6 Syn på mobbare och mobboffer

Det finns två typer av mobboffer enligt Olweus. Provocerande och passiva mobboffer. Den senare typen är mycket vanligare än den första. Till skillnad från mobbare och andra elever är det passiva mobboffret svagare fysiskt, ängsligare och mer osäker. De har också, till skillnad från sina kamrater, inte lika stark självkänsla och de är mer negativt inställda till våld. Det är även vanligt att de är mer tystlåtna än både mobbare och övriga elever. Provocerande mobboffer retar ofta upp sina kamrater genom hyperaktivitet och sina instabila humör (Eriksson, m.fl., 2002, s 43).

Det finns en syn på mobbare där man anser att hen egentligen är osäker och ängslig. Detta stämmer däremot inte överens med hur det faktiskt förhåller sig. Tvärtom anser Olweus (1999, s 19-20) att den som mobbar har mindre eller ingen empatiförmåga vad beträffar sitt offer och mobbaren utmärks också utav en mer positiv syn på våld. Andra kännetecken som en mobbare vanligtvis besitter är ett starkt dominansbehov och vilja att styra över sina klasskamrater, att de har lägre tröskel beträffande misslyckande och de är vanligtvis impulsiva och hetsiga. Mobbare har svårt att följa regler och bland sina jämnåriga kamrater framstår de som tuffa. De betar sig ofta aggressivt mot auktoriteter dvs vuxna. De är ofta manipulativa, exempelvis är de duktiga på att prata sig ur obekväma situationer. Mobbande pojkar är ofta större och starkare än sina klasskamrater.

Det finns en bild av att mobboffret skulle se ut och vara på ett speciellt sätt, till exempel att den mobbade skulle vara tjock rödhårig och ha glasögon, sanningen är att mobboffret ser ut som alla andra. En bild som stämmer är att de pojkar som råkar ut för mobbning ofta är fysiskt mindre och svagare än sina klasskamrater. (Olweus i Hoiby 2004, s 15-17). Enligt Olweus finns det två typer av mobboffer, det passiva och det provocerande. De passiva är ofta lugna och känsliga, med lätt för att ta till gråten. De kännetecknas av osäkerhet och lågt självförtroende och de har ett fåtal eller inga vänner. De vill helst undvika att göra sig illa och slå sig. De vill i större grad umgås med vuxna, exempelvis föräldrar eller lärare. Pojkar som mobbas vill undvika slagsmål och de är ofta fysiskt svagare. De provocerande mobboffren är mindre vanliga än föregående, omfattar ungefär 15-20 procent. De här barnen kan ha kort stubin och om de blir attackerade försöker de ofta ge igen, men ofta utan framgång. De är också rastlösa, kan ha koncentrationssvårigheter, betar sig omoget och de kan vara klumpiga. De kan vara impopulära utav både lärare och klasskamrater på grund utav sina störande uppträdanden. Slutligen är de benägna att mobba svagare elever. (Olweus 1999, s. 16-19)

3. 7 Könsskillnader inom mobbning

Bland flickor är det vanligt med indirekt mobbning. Forskarna anser att flickor använder en annan typ aggressivitet som de benämner för relationell aggression. Genom detta försöker man beskriva hur flickor på dolda sätt strävar efter att förändra kamratrelationer och utesluta sina kamrater ur gruppen. Exempel hur flickor utövar indirekt mobbning är bland annat genom: ignorering, brutna förtroenden, utfrysning, kritisera andras kläder samt att titta snett. Mobbningen härleder ur behovet att tillhöra "den rätta gruppen". Forskning visar att det är tuffare för flickor att blir utsatta för indirekt mobbning än pojkar därför att flickorna upplever starkare känslomässig stress. (Eriksson, m.fl., 2002 s. 61- 63)

Pojkar ägnar sig oftare åt direkt mobbning än vad flickor gör. Forskarna anser att detta beror på att pojkar oftare ses som det mer aggressiva könet. Pojkar använder generellt sett hot och våld i större utsträckning när de löser konflikter. Enligt Eriksson m.fl. (2002, s 61) finns det forskare som utmanar synen att pojkar är mer aggressiva än flickor, genom att ta hänsyn till olika former av aggressivitet. Frånberg och Wrethander (2011 s 33) menar att det först och främst är den direkta mobbningen som det har forskats på. Det innebär att det i huvudsak är pojkars problematik som uppmärksammas. Detta har lett till att flickors indirekta mobbning inte har upptäckts lika mycket.

3. 8 Var mobbningen sker

Forskningen har visat att större delen av all mobbning sker i skolan och inte på vägen till och från skolan som forskare har hävdat innan. Mellan 50 - 75 procent av all mobbning sker på raster, i korridorer, på skolgården eller mer undångömda platser. Det är möjligt för mobbning att ske på lektioner om inte lärare är uppmärksamma och motverkar detta. Detta innebär ett ökat ansvar för skolpersonal (Olweus, 1999 s 14).

3. 9 Perspektiv på mobbning

Mobbning är en handling som kan rymma brott som misshandel, ärekränkning, olaga tvång, ofredande och olaga hot. Exempel är örfilar, knuffar, förtal och olika typer av hot. På detta vis är mobbning någonting som bryter mot skolans värdegrund och allmänna uppdrag. Det är dock viktigt att förtydliga att kränkande handlingar blir mobbning först när någon utsätts för dessa upprepade gånger. När en elev, i vredesmod, slår sin kamrat på armen behöver detta inte röra sig om mobbning om detta var en engångsföreteelse eller om båda elever bidrar till konflikten lika mycket (Erdis, s. 136, 2011).

Enligt författarna finns det karaktärsdrag som är utmärkande för de flesta som mobbar och de flesta som blir mobbade. När det kommer till mobbare skulle det finnas tre motiv. Det första är stark behov av makt och dominans, det andra är fientliga impulser eller känslor och det tredje är lönsamhet och status. Enligt författarna är en typisk mobbare ofta aggressiv mot både vuxna och barn och har en mer positiv attityd till våld än vad som är vanligt. Mobbaren är också ofta impulsiv, har mindre empati och har en grandiosare självbild. (Eriksson, m.fl., 2002, s 42)

Christer Olsson (1998, s 26-27) talar bland annat om olika metoder för hur man både kan förebygga mobbning samt lösa upp den. Här tas bland andra Olweusprogrammet upp samt Farstametoden (Olsson, 1998, s 68). Även här beskrivs de olika karaktärsdrag som hen, om utgångspunkten är från ett individualpsykologiskt perspektiv, besitter om hen är lagd åt att bli mobbare mot om hen är lagd åt att bli mobbad.

Helle Hoiby, Marianne Levin och Anette Thulin beskriver klassmötet som ett viktigt redskap för att förebygga mobbning. Man utgår från demokratiska principer i utformningen av mötet och syftet är att stärka elever på flera plan. Proceduren beskrivs i flera olika steg och motiveras även. Olweus förespråkar även denna metod. Samma sak säger Höistad (2001)

Olweus (i Hoiby 2004 s 11) definition av mobbning beskrivs som en situation där en person under viss tid blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer. I mobbningsförhållandet ska det finnas en ojämsliddhet mellan den/de som mobbar och den som mobbas, där den mobbade har makt på ett sådant sätt att den mobbade i princip är

hjämlös. Mobbning kan enligt Olweus vara fysisk och psykisk, både slag, sparkar och knuffar samt utfrysning och isolering är former av mobbning.

Mobbningsbegreppet beskrivs som en del av det vardagliga språket, men att det även kan ses som diffust. Det är också ett språkligt begrepp som är unikt för Skandinavien. (Eriksson, 2001, s 10).

Mobbning är en destruktiv maktrelation där en plågare har makt över ett offer. Plågarens känslor baseras på hat och förakt medan den som utsätts känner hat, förakt men även ångest, rädsla och uppgivenhet (Thors, 2007 s 19). Det finns studier som menar att elever som blivit utsatta för mobbning känner ett främlingskap till andra elever på skolan och resultatet kan bli att de får svårt att skaffa vänner. De kan även drabbas av depressioner och ångest. Det är också vanligt att offret känner skam och skuld. (Thors, 2007 s. 37) Numera ses mobbning som ett sätt för mobbaren att strategiskt och skickligt sätt att uppfylla sina egna behov av att få makt bland klasskamraterna. Idag tror hen inte längre att det beror på mobbarens oförmåga att interagera prosocialt och inte förstå andra elevers åsikter (Thors, 2007 s. 81)

4.0 Förebyggande metoder

Vilka konkreta sätt finns när det gäller att arbeta både förebyggande mot mobbningsituationer? (Björk, 1999, s 31). Dels behöver man ha en gemensam handlingsplan som alla känner till, både lärare och elever. Dels behöver även ha ett trivsamt klimat på skolan och i klassen och det är viktigt att skolpersonalen samarbetar. Hen gör detta genom att ha god kontakt med både elever och föräldrar samt att man värnar om kontakten med sina kollegor. Ett exempel på en viktig aspekt i hur man kan arbeta är att det är lärartätt på rasterna och att vuxna finns till hands för att assistera elever när en konflikt uppstår.

Lärare behöver få tid att reflektera över sina egna attityder vad beträffar eleverna. Det är viktigt att man ser inåt mot hur man själv förhåller sig mot sina medmänniskor för att kunna arbeta konstruktivt med sina relationer till både kollegor och elever. (Höistad, 2001, s 138). Det är även viktigt att skolan som faktisk miljö är trivsam, exempel är att matsalen, korridorer och toaletter är trevliga områden att vistas på. Skolgården bör också vara en plats där man vill vara. Sist men inte minst bör klassrummet vara trevligt. (Höistad, 2001, s 142- 143).

För att arbeta med elevers empati kan man använda olika typer av värderingsövningar, detta för att få eleverna att reflektera över olika synsätt, få möjligheten att uttrycka sina åsikter och bli medvetna om känslor och tankar. Färdigheten att lyssna på sina kamrater övas också. (Höistad, 2001, s 175). En värderingslek är Heta Stolen. Denna lek går ut på att man sitter i en ring, där en stol är tom. En elev säger ett påstående och de som håller med byter plats, medan de andra sitter kvar. Därefter får man motivera varför man tycker som man tycker. Det finns även en lek som heter Ja, Nej, Kanske. Man har olika lappar på golvet, en ja, en nej och en kanske lapp. När en elev säger ett påstående går elever till den lapp som representerar det de tycker. Därefter får gruppen diskutera vad de tycker och varför och sedan presentera svaret. Vi har även en övning som heter Fyra Hörnsövning. Man utgår från en fråga som man behöver ta ställning till, tre av hörnen representerar ett visst svarsalternativ medan det fjärde är fritt där elever som har en egen åsikt ställer sig. (Höistad, 2001, 176-178).

5. Teorier

5.1 Olweusprogrammet

Programmet innehåller förebyggande åtgärder och metoder vid svår mobbning och det är vetenskapligt anknutet.

De förebyggande åtgärderna på skolnivå är att man använder sig av undersökande frågeformulär, studiedagar, arbete för att skapa en bättre miljö utomhus, föräldramöten samt studiecirkel i föräldraföreningen. Utökandet av rastvakter ses också som en viktig del. Det finns även förebyggande åtgärder på klassnivå bland annat gemensamma regler mot mobbning, klassråd, samarbete genom inläring, aktiviteter för att skapa en positiv gemenskap i klassrummet, enskilda samtal samt föräldramöten med enbart föräldrar till elever i klassen.

Om mobbning redan förekommer finns det även åtgärder som gäller på individnivå. I första hand rör det sig om allvarliga samtal med mobbarna och mobboffren. Man samtalar även med föräldrarna till de inblandade. Man använder sig av fantasi för att hjälpa både de mobbade och de mobbade. Man använder sig även av eleverna i klassen för att få hjälp att lösa situationen. Man erbjuder även stöd och hjälp till föräldrar.

Om inget av dessa åtgärder får någon effekt löser man situationen genom att placera mobbare eller mobbad elev i en annan klass eller på en annan skola. (Olsson, 1998, s 47)

5.2 Farstametoden

Detta är i första hand en modell för hur man ska handskas med akut mobbning.

Företrädare för Farstametoden menar att det är ett arbetssätt som bygger på att upptäcka och behandla mobbning. Viktigt för att denna metod ska fungera är utbildning. Det ska finnas mellan två till fem utbildade personal på skolan som vet hur de ska använda metoden.

Modellen går ut på följande sätt. När personal får information om att det pågår mobbning på skolan samlas fakta in från mobboffret. När man anser att man vet tillräckligt förbereds ett mycket strukturerat samtal av lärarna. Samtalet ska hållas med de som mobbar och dessa får inte på förhand veta om vad som ska ske. En till två veckor efter det första samtalet hålls ytterligare samtal med de inblandade mobbarna. Det finns ingen vetenskaplig utvärdering av denna metod men enligt företrädare fungerar den bra på de många skolor där den prövats. (Olsson, 1998, s 48)

5.3 Friends

Detta program syftar till att hjälpa personal på skolor med det förebyggande arbete som krävs för att undvika att mobbning uppstår. Det man gör är att utbilda både personal och elever i det förebyggande arbetet mot mobbning och kränkande behandling. Efteråt fortsätter man med att stötta skolor i deras arbete. Syftet med detta är att lärare ska skapa ett gemensamt förhållningssätt i arbetet mot kränkande behandling och mobbning. Syftet är även att lärare

ska arbeta för att hitta strukturer för samarbete bland olika grupper. För att kartlägga mobbningstendenserna samt relationerna mellan elever och för att stödja kompisstödjarna på skolan anordnas möten där olika delar av skolpersonalen deltar. Även inom Friends program är det viktigt med kontinuerlig utbildning av personal. En viktig grundsten i Friends program mot mobbning är att utse kompisstödjare som röstas fram i klassen. Att vara kompisstödjare innebär att man ska vara en förebild och en bra kompis. Detta gör de genom att stötta elever som kanske utesluts ur gemenskapen och inte vara med på mobbning eller kränkningar. De ska även vara med och påverka det förebyggande arbetet där man skapar en bra gemenskap i klassen och ett bra klimat på skolan (Frånberg, Wrethander, 2011, s 99).

5.4 SET

SET står för Social och Emotionell Träning. Den här metoden syftar främst till att förebygga mobbning. Det man vill göra är att utveckla barns känslomässiga och sociala förmågor samt ledarskap i klassrummet. Genom olika aktiviteter ska eleverna få träning i att utveckla egna metoder för att hantera sina känslor. Känslorna man syftar på är i första hand olik typer av aggressivt beteende. De arbetar med problemlösning, samarbete och stresshantering. En annan del i det som eleverna ska utveckla är självkännet, empati och motivation. Det finns framtagna läromedel med både elevmaterial och lärarhandledning. Det viktiga är att innehållet i programmet genomsyrar all undervisning på skolan. (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 101)

5.5 KOMET

KOMET står för KOMmunikationsMETod. Detta program är också förebyggande och målet är att ge stöd och hjälp till bråkiga och utåtagerande elever, för att på så sätt skapa arbetsro och ett positivt klimat i klassrummet. Den här metoden har uppkommit ut ur kognitiv beteendeterapi och inlärningsteori. även detta program är baserat på en manual. (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 102)

5.6 Klassmötet

Klassmötet som metod beskrivs för första gången år 1969 av William Glasser, amerikansk psykolog. Metoden innebär att man arbetar med elevers sociala kompetens. Ett sätt som man gör detta på är att samla klassen i en ring där eleverna får berätta om sina upplevelser. Anledningen till att man ska använda detta är för att stärka gemenskapen i klassen, lära eleverna att visa hänsyn till varandra, få dem att förstå att de kan ta hjälp utav vuxna i skolan när konflikter uppstår. De blir även delaktiga i en demokratisk process. Tanken med att få elever som är socialt kompetenta är att de då inte mobbar (Hoiby, Levin, Thulin, 2007, s 11-12).

6. Metod

6.1 Datainsamlingsmetod

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod för att undersöka hur lärare arbetar för att motverka mobbning. Vi har utgått ifrån en halvstrukturerad intervjuguide. Syftet med en halvstrukturerad intervju är att försöka förstå vardagslivet för den person vi intervjuar ur hennes egna perspektiv. Det viktiga är att få fram beskrivningar, känslor och upplevelser i

intervjupersonens egenupplevda situationer, inte att få fram fakta som kan användas för generalisering (Kvale, 2009 s 46).

En halvstrukturerad intervjuguide är varken ett stängt frågeformulär eller ett vardagligt samtal. Det väsentliga är att utforma en intervjuguide där fokus ligger på en eller ett par stycken teman och där det finns förslag på uppföljningsfrågor. (Kvale, 2009 s 43)

Det finns flera aspekter som fokuseras på vid en halvstrukturerad intervju och som ligger till grund för vårt val av halvstrukturerad intervju som metod. En aspekt handlar om den intervjuade personens livsvärld och hur hen förhåller sig till den. En annan aspekt handlar om mening. Den som intervjuar söker finna en mening i det som den intervjuade säger. Den tredje aspekten handlar om kvalitet. Meningen med den halvstrukturerade, kvalitativa intervjun är att få kvalitativ information som uttrycks på vardagsspråk. En annan aspekt handlar om detaljer. För den intervjuande personen är det viktigt att få en deskriptiv och nyanserad bild av den intervjuade personens livsvärld. Ännu en aspekt syftar till att lyfta fram specifika situationer och åsikter hos den som intervjuas. En sida av en halvstrukturerad intervjuguide är medveten naivitet, istället för att handhålla färdiga tolkningar lämnas utrymme åt oväntade svar. Andra aspekter av vårt val av halvstrukturerad intervju är att kunna fånga mångtydigheter som kan komma fram vid intervjun, att behålla den mänskliga kontakt som en intervju ger samt att skapa en positiv upplevelse för intervjupersonen. En intervju kan bli en upplevelse som leder till nya insikter hos både den som intervjuar och den som intervjuas, varvid ett utvecklande av kunskap kan ske hos båda parter (Kvale, 2009 s 43-44).

Vi har använt oss av så öppna frågor som möjligt och vi har även delat in intervjun i olika delar. Först har vi haft inledande frågor, bakgrundsfrågor, temafrågor samt avslutande frågor. Vi har även använt oss av så kallade uppföljningsfrågor för att få fram så utförliga svar som möjligt. Vår tyngdpunkt har legat på lärarnas definition av mobbning och även hur de arbetar förebyggande. Vid en kvalitativ intervju söker den intervjuande parten mening i det som intervjupersonen säger. Detta är en huvudorsak till att vi har valt kvalitativ intervju som metod.

Vi valde att ha inledande frågor för att vänja den intervjuade vid situationen och få henne mer bekväm. Sedan har vi använt oss av bakgrundsfrågor för att ta reda på lite om vem läraren är och hur länge de har jobbat. Efter detta har temat för intervjun kommit och detta har varit mobbning. Vi har utgått ifrån våra frågeställningar när vi utformat temat för intervjun.

6.2 Reabilitet och Validitet

Reabilitet handlar om huruvida vår studie kan utföras på samma sätt som vi har gjort oavsett vilken tidsålder det handlar om. Vår studie kan förvisso produceras och genomföras på ett likadant sätt som vi har gjort, däremot kan omständigheterna samt personerna som intervjuas förändras på ett sådant sätt att det inte är möjligt att få fram samma resultat igen. I en kvalitativ intervju är därav reabiliteten låg, då det inte är möjligt att utföra studien på nytt så att svaren i studien blir likadana (Kvale, 2009 s 263).

Vad beträffar validiteten i vår studie kan sägas att den är hög. Validitet för vår uppsats handlar om ifall vår studie undersöker det som den påstås undersöka. Validitet kan också syfta till sanningshalten är i ett uttalande. Ett argument med hög validitet är välgrundat, övertygande och hållbart. Genom våra intervjuer och utformandet av vår intervjuguide har vi utformat frågor som syftat till att ge svar åt våra frågeställningar. Lärarnas svar har stämt väl överens med de frågor vi har ställt. Vi vill därav påstå att vi har fått svar på våra frågor och att vår

undersökning därav har en hög validitet. Då lärarnas svar stämmer överens med kriterierna för svar med hög validitet utgår vi även från att lärarna talar sanning (Kvale, 2009 s 264).

En annan anledning till att vi har velat använda kvalitativ metod är för att få så allsidig och grundlig information som möjligt av lärarna vi intervjuat. Vi har kunnat ställa följdfrågor för att få veta mer om intressanta aspekter som har kommit upp, detta har lett till att vi har fått veta mer kring sådant som vi inte har tänkt på från början.

6.3 Urval och undersökningsgrupp

Vid val av intervjupersoner har vi utgått ifrån ett bekvämlighetsurval. Vårt urval baseras på de lärare som vi, med hjälp utav egna kontakter, har lyckats få tag på. Vi har fått tag på lärarna genom före detta praktikplatser, vikariat och genom tidigare lärarstudenter som nu är verksamma lärare. Då tidpunkten för vår studie varit precis innan jul har det varit svårt att få kontakt med lärare, då de har mycket att göra i skolorna. Därav har vi fått utgå ifrån våra egna kontakter. Vårt urval är inte heller generaliserbart eller representativt då vi har intervjuat för få lärare. Det vi kan säga är att vår studie lämpar sig för att urskilja tendenser i hur lärare arbetar mot mobbning, samt hur de definierar det.

Vårt kriterium när vi letade efter lärare att intervjuas var att de skulle vara verksamma i förskoleklass upp till årskurs sex, eftersom detta är inriktningen i vår utbildning. Vårt andra kriterium var att de skulle vara från olika områden, skolorna där vi har varit på ligger också olika placerade.

Vi har intervjuat fyra olika lärare, på fyra skolor, i två olika kommuner. Samtliga lärare är kvinnor. Vi har intervjuat lärarna om deras erfarenheter av mobbning, hur de jobbar med att förebygga och stoppa mobbning samt vilka metoder de använder sig av eller känner till. Den första läraren jobbar i förskoleklass och är 24 år och har nyligen examinerats från universitetet. Den andra läraren är 33 år, jobbar i en klass sex och har varit verksam som lärare i tio år. Den tredje läraren är 40 år och jobbar i en trea. Hon har jobbat som lärare i 16 år. Den fjärde läraren som vi har intervjuat är 62 år och har arbetat som lärare i 38 år. Hon är verksam i en klass fyra.

6.4 Genomförande

För att hitta adekvat litteratur har vi utgått ifrån både universitetsbiblioteket samt stadsbiblioteken. Vi har undersökt vilka personer som har varit ledande för mobbningsforskning, framförallt i Sverige men även i andra länder i Skandinavien. Utifrån detta har vi hittat böcker och därefter sorterat dem efter år och genre. Vi har valt att utgå ifrån nyare forskning om mobbning och därav har vi endast material som är upp till 15 år gammalt. Ett annat kriterium vi har haft när vi har letat efter litteratur är genre. Litteratur om mobbning där författarna har använt sig av ett skönlitterärt språk har vi valt bort till förmån för verk där författarna har skrivit vetenskapligt och där författarna själva har använt sig av referenser. Vår anledning till att endast använda oss av vetenskaplig litteratur är för att säkerställa dess validitet. En skönlitterärt skriven text om mobbning kan förvisso vara relevant men då den saknar referenser blir den inte trovärdig som grund i en vetenskaplig studie.

Vi har delat upp intervjuerna på ett sådant sätt att vi har gjort två stycken tillsammans och två stycken enskilt. Anledningen till detta har varit att få intervjuerna ur olika synvinklar beroende på om vi har gjort dem själva eller inte.

Positivt med att göra intervju tillsammans är att man kan ställa frågor som ens arbetskollega glömmer att ställa. Som två personer tolkar man även svaren olika, vilket gör att man även ställer olika typer av frågor, detta kan göra att man får en mer enhetlig bild utav svaren. Negativt med att vara två är att den man intervjuar kan känna sig i underläge och alltså kan man få lägga mer tid på inledande frågor för att få personen bekväm. Vi är medvetna om att metoden inte blir genomgående för intervjuerna då vi gjort de enskilt och tillsammans. Detta kan innebära att det blir svårare att få ett enhetligt resultat.

Vi hade även förberett våra telefoner så att vi skulle ha möjligheten att spela in intervjuerna. Anledningen till inspelandet är att det är lättare att få med allt som den intervjuade säger. Dessutom blir inte den intervjuade distraherad av att man skriver på ett papper. En annan positiv aspekt är att vi som intervjuat har kunnat fokusera på vad den intervjuade säger. På tre utav intervjuerna har vi befunnit oss i lärarnas arbetsrum. Detta för att både vi och lärarna ville ha lugn och ro under intervjun och de hade möjlighet att välja vart de ville vara. Vi ville även intervju lärarna i en miljö där de kände sig trygga. Därför var det lärarna som fick välja plats för intervjun. En svårighet som vi har upplevt under våra intervjuer är att intervjuerna i arbetsrummen ofta avbryts av exempelvis elever eller kollegor till den intervjuade som kommer in och ska hämta någonting. Under en av intervjuerna var utrymme så pass bristfälligt att vi fick flytta på oss två gånger under intervjun. Dessa störningar i intervjuerna gjorde det lätt att tappa den röda tråden och en del tid fick avsättas åt att hitta den igen. Samtliga intervjuer tog mellan femton och tjugo minuter att genomföra. Det som vi har upplevt som svårt har varit att begränsa de personer som lätt pratar mycket och lätt hamnar utanför temat för intervjun. Det har också varit svårt att ställa rätt följdfrågor till de som inte ger lika utförliga svar.

6.5 Kodning

Kodning innebär att hen binder samman nyckelord i en del av en text för att hitta mening i det som intervjupersonen har sagt. Kodning handlar om det tillvägagångssätt hen använder för att bryta ner, jämföra, undersöka och kategorisera information i en intervju. Syftet med kodningen är att jämföra information och hitta likheter och olikheter (Strauss och Corbin i Kvale, 2009 s 217-218). När hen använder sig av kodning för att få fram information till en analys är det essentiellt att hen gör "kodningsanteckningar", i dessa anteckningar ska finnas definitioner, vem som kodade vilka delar av materialet, tidpunkt för kodning samt tolkningar och tankar kring de olika kodningarna. Kodning kan vara begreppsstyrd eller datastyrd (Gibbs i Kvale, 2009 s 218).

Vi började med att transkribera intervjuerna. Vi gjorde på det viset att en av oss lyssnade på intervjun och berättade vad som sades. Den andra skrev ner det som sades på datorn. Efter att vi transkriberat alla intervjuer började vi arbeta med att analysera och koda av dessa. Vi arbetade med en intervju åt gången. Det första vi gjorde var att läsa igenom hela intervjun. När vi gjort detta skrev vi ner alla tankar vi fick om intervjun, både tankar där vi kunde se att informationen stod i texten och tankar som handlade om vad vi tolkade in i texten. Vi skrev informationen och tolkningarna separat. På detta sätt gjorde vi med alla intervjuer. När detta var klart gick vi närmare in på hur det kom sig att vi gjorde vissa associationer. Vi gick in på vilka ord lärarna upprepade flera gånger och vilka arbetssätt som nämndes. När vi ville ha en bild av vilka metoder lärarna använde sig av när de arbetade förebyggande skrev vi ner alla

arbetssätt på ett papper och skrev även vilka lärare som nämnde vad. På samma sätt gjorde vi när vi ville veta hur lärarna definierade mobbning.

Vi ställde påståendet: "Mobbning definieras av..." och där vi i intervjuerna upptäckte att en definition gavs som passade in på denna mening gjorde vi en markering. På detta vis arbetade vi oss igenom alla intervjuer tills vi ansåg att vi hade fått svar på våra frågeställningar.

6.6 Etiska reflektioner

I samhället finns det som kallas för forskningskravet. Detta innebär att det ska bedrivas högkvalitativ forskning för att bidra till samhällets utveckling. I forskningskravet ingår även att man utgår från tidigare forskning när man gör en ny studie. Vår studie svarar på forskningskravet då resultaten kan härledas till nyare mobbningsforskning som gjorts. Genom denna studie bekräftar vi de slutsatser som exempelvis Frånberg och Wrethander ger (2011).

Sedan finns individskyddskravet. Med detta menas att individer som är föremål för en forskningsstudie inte får utsättas för kränkningar av olika slag eller komma till skada.

Individskyddskravet kan delas in i fyra kategorier, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att den som deltar i en forskningsstudie ska bli informerad om syftet med studien, att deltagande är frivilligt och att de när som helst kan avbryta studien. Samtyckeskravet innebär att deltagaren i en forskningsstudie har rätt att bestämma över sin medverkan, exempelvis behövs samtycke vid intervju. Är deltagarna under 18 år krävs samtycke från vårdnadshavare. Då vi har intervjuat lärare som alla har varit över 18 år har ett samtycke från vårdnadshavare inte varit nödvändigt. Konfidentialitetskravet betyder att all information som härrör deltagarna i studien hemlighålls i största möjliga mån. Exempel på sådant material är transkriberingar av intervjuer. När det gäller vår intervju innebär detta att allt intervjumaterial enbart är tillgängligt för oss samt för vår handledare. Sist har vi nyttjandekravet som innebär att de uppgifter som insamlats och som gäller deltagarna i undersökningen enbart används i forskningssyfte. Intervjumaterialet som vi har kommer därav enbart att användas till denna studie. Det handlar det om att allt material som vi samlat inför denna studie enbart kommer användas och vara tillgänglig för mig, min kollega samt vår handledare. Exempel på material vi har använt och som är konfidentiellt är de inspelade intervjuerna och transkriberingarna. (Vetenskapliga rådet, Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning 2013 s 6-14).

När det kommer till den etiska aspekten av att intervjua personer till vår undersökning har vi utgått från informerat samtycke. Inför intervjuerna har vi informerat deltagarna om att de när som helst har möjlighet att avbryta sitt deltagande eftersom detta är frivilligt. Vi har även informerat dem om att vi önskat att spela in intervjuerna, vi har förklarat varför och även sagt att det är frivilligt från deras sida om de vill göra detta. Samtyckeskravet har även det tagits i beaktande och deltagarna har samtyckt då de varit med i intervjuerna. Deltagarna har också informerats om vad intervjumaterialet ska användas till. En annan etisk aspekt är anonymitet som ingår i konfidentialitetskravet. Vi har valt att fingera namnen på intervjudeltagarna, samt undvikt att nämna vilka kommuner de arbetar i. Anledningen är att ingen ska kunna lista ut vilka dessa deltagare är.

För denna studie del gäller exempelvis att vi enbart talar om tendenser som vi har sett. Vi generaliserar inte då vi har intervjuat för få lärare för att kunna göra en generalisering. Det är även essentiellt att hålla sig till fakta samt att inte förfälska materiel som vi har fått. En annan riktlinje är att förhålla sig till att vara införstådd med vetenskaplig litteratur samt att

resultatet av forskningen inte gynnar upphovsmännen. Det är även viktigt att förhålla sig kritisk till insamlad information.

6.7 Egna reflektioner

Att komma i kontakt med lärare på skolor, som hade möjlighet att ställa upp för intervju har varit relativt svårt, då många är väldigt upptagna och har mycket att göra. Vi har fått utgå ifrån ett bekvämlighetsurval där vi har använt oss av våra kontakter för att komma i kontakt med personer som har kunnat ställa upp för intervju. Anledningen till att det har varit svårt att komma i kontakt med lärare har med tidpunkten för studien att göra. Vår tid för undersökningen har varit innan jul, många lärare har mer att göra vid den här tidpunkten då det ofta pågår utvecklingssamtal och det är julavslutning i skolan. Lärarna organiserar inte bara lektioner utan även träningstillfällen då eleverna tränar till Luciaframträdanden i skolan samt inför julavslutningen. Hade vi utfört studien vid en annan tidpunkt hade det eventuellt varit lättare att stämma träff med lärare.

Det positiva med intervju som metod är att man kan få fram mer utförliga svar under en intervju. En annan positiv sida av intervju som metod är att man själv får värdefulla råd av de man intervjuar.

Det negativa med att använda intervju som metod är att vi har känt oss låsta till vår intervjuguide. Beroende på vilka svar man får kan intervjufrågorna bli osystematiska och inte längre passa in i sammanhanget. En annan aspekt är att det är lätt att upprepa samma frågor flera gånger, detta hänger också ihop med att strukturen försvinner och att man behöver hitta den igen.

Vår intervjuguide har varit halvstrukturerad enligt Kvaless mall. Det positiva med vår guide är att det har funnits utrymme för följdfrågor och det har varit möjligt för oss att få ut mer av våra huvudfrågor. Vi har haft möjlighet att fånga det lärarna har sagt och vidareutveckla deras svar. Det som är negativt med följdfrågor är att vi omedvetet kan leda lärarna till ett svar som vi själva vill ha. Vårt mål med intervjuguiden har varit att vara så öppna som möjligt för att det inte ska resultera i att svaren blir ledande. Detta är en svårhanterlig aspekt i vår studie, då förväntningarna av lärarnas svar har styrt. Det är viktigt att vara väl förtrogen med litteraturen innan genomförandet av en intervju, detta ger en teoretisk grund för utformandet av både intervjuguide såväl som inför intervjun. Det negativa är att litteraturen även ger en bild om hur situationen i skolan kan vara, vilket påverkar objektiviteten i studien. Om vi redan har en bild av hur lärarna arbetar kan detta påverka hur vi tar emot deras svar på våra frågor.

Hade vi använt oss av kvantitativ metod istället för kvalitativ hade hela studien blivit annorlunda. Det positiva med att använda sig av kvantitativ metod är att det finns en större möjlighet till generalisering, detta eftersom den kvantitativa studien fokuserar på mängd data istället för nyanser och personliga upplevelser hos den intervjuade. En annan positiv sida med att använda sig av enkäter i en kvantitativ metod är att det är mer tidseffektivt då man delar ut enkäter som kan göras av flera personer samtidigt, en intervju tar mer tid då det är viktigt att fokusera på en person åt gången för att få fram ett så utförligt material som möjligt. En svårighet med att använda sig av enkäter i en kvantitativ metod är utformandet av enkätfrågorna. Det är viktigt med tydlighet då ett felaktigt ordval kan resultera i feltolkning av frågan. Detta kan göra att svaren blir svårtolkade och validiteten minskar. En annan risk med enkät som verktyg i en kvantitativ metod är bortfallet och hur man ska förhålla sig till detta. Då det inte går att tvinga personer till att svara på alla frågor i en enkät, är det lätt att det blir ett bortfall av svar eftersom personerna kanske inte vill eller kan svara på allt.

Med hänsyn för vår studie hade det inte lämpat sig lika bra att använda sig av kvantitativ studie, då vi ville undersöka hur lärarna arbetar mot mobbning, kände vi att vi inte hade fått lika utförliga svar om vi hade använt oss av enkäter som metod.

För oss har det inte varit en möjlighet att använda kvantitativ metod då vi inte har haft den tid vi hade velat ha för att lära oss denna metod och på så sätt genomföra studien på ett bra sätt.

Då vi har utgått ifrån ett bekvämlighetsurval när vi har valt lärare till våra intervjuer ligger en eventuell brist i vår undersökning. Bristen ligger i att vi har varit bekanta med samtliga lärare som vi har intervjuat. Detta har gjort att vi inte har varit lika objektiva i vår undersökning som vi hade kunnat vara om vi inte kände lärarna. En annan svaghet med vår undersökning är antalet lärare i har intervjuat. Då vi endast har fyra intervjuer finns det ingen möjlighet att generalisera vårt resultat. Hade vi istället gjort en kvantitativ studie eller intervjuat fler lärare hade detta kunnat leda till möjligheten att generalisera.

7. Resultat

I vår undersökning kom vi fram till att lärarna i studien i huvudsak ser på mobbning ur ett individualpsykologiskt perspektiv. Istället för att se skolan som institution och som ansvarig till att mobbningsituationer uppstår, ses elever som bärare av problemegenskaperna. De sätter egenskaper på eleverna som är mobbade respektive mobbare vilket kan vara omedvetet eller medvetet. Vi har också sett tendenser till att lärarna lägger stor vikt på att arbeta förebyggande mot mobbning. Vi har förstått att lärarna vi intervjuat oftast inte använder sig av en metod mot mobbning, utan att de blandar olika delar från metoder som de anser är bra. Det förebyggande arbete som används på skolorna utgår ifrån övningar där elevernas empatiförmåga samt sociala kompetens tränas, exempelvis genom filmvisning, diskussion och drama. I mobbningsituationer anser lärarna att samtal samt kontakt och samarbete mellan lärare, elever och föräldrar är viktigt.

8. Analys

I nästkommande del utav uppsatsen kommer vi att analysera de svar som vi har fått på våra frågeställningar av de lärare som vi har intervjuat. Vi kommer att sammanfatta deras sätt att arbeta förebyggande mot mobbning samt med mobbning när det sker. Vi kommer redovisa hur lärarna använder sig av skolans handlingsplaner mot mobbning samt vilka metoder de känner till och deras åsikter om dem. Vi kommer även analysera om lärarnas definitioner av mobbning och se ifall de stämmer överens med skolverkets definition.

8.1 Lärarnas definition av mobbning

På frågan om hur definitionen av mobbning ser ut fick vi dessa svar:

" De är återkommande, räcker med att det är psykiskt t ex blickar eller gester. Det behöver inte vara mer än så för att det ska vara mobbning" - Greta, 62 år.

"Upprepade händelser mot en elev från en och samma elev. Det kan vara utfrysning, att man inte får vara med, att de säger saker, att de knuffas, någon går alltid före i kön. Alltså att det är utstuderat mot en speciell individ, antingen att det är att många gör det mot samma individ

eller att en individ gör det systematiskt mot andra. Oavsett vem det är, den här eleven ska alltid gå först, den ska alltid. Då är han ju en mobbare fast han mobbar en hel grupp." - Lisa, 38 år.

"Jag definierar den precis så som det är att vid upprepade tillfällen mot en och samma person. Och där det också ingår ett maktförhållande, att man utsätter någon som är svagare." - Tove, 33 år.

"Ja jag definierar nog mobbning som något som sker upprepade gånger, att en eller flera personer utsätter någon som inte kan försvara sig som liksom känner sig i underläge och att det sker upprepade gånger. Så definierar jag begreppet mobbning." - Maria, 24 år.

I Skolverkets definition nämns ingenting om att mobbning skulle handla om ett maktförhållande. Maktförhållandet nämns däremot ofta inom mobbningsforskning. Som en del i Olweus definition av mobbning förklaras bland annat mobbning som ett förhållande där det finns en ojämställdhet mellan den som mobbar och den som mobbas (Hoiby, 2004, s 11).

"Mobbning är en obestämd varaktig trakasserirelation där huvudparten av alla egenskaper är asymmetriskt fördelade." (Björn Eriksson, 2001, s 11)

Som man kan se finns det ett ord som alla lärare är överens om och detta är att det är en upprepad, återkommande handling. Denna delen av hur man definierar mobbning stämmer även överens med skolverkets definition. Hur de sedan definierar mobbning skiljer sig lite. Den enda utav de intervjuade lärarna som nämner att det ska röra sig om utstuderade handlingar är Lisa. Både Maria och Tove beskriver mobbning som ett maktförhållande, där det finns en svagare och en starkare part. Att någon känner sig i underläge. Även Lisa antyder att det rör sig om ett maktförhållande i det att hon säger att det rör sig om en elev som "alltid ska" och som är kapabel att kontrollera en hel grupp.

Greta pekar i sin definition på att det inte krävs mycket för att det ska anses som mobbning. Hon nämner blickar och gester samt att det räcker med att den utsatte mår psykiskt dåligt för att det ska handla om mobbning. Hon är den enda av lärarna vi intervjuat som inte nämner att mobbning skulle röra sig om ett maktförhållande.

Om man undersöker hur lärare definierar vilka handlingar som räknas som mobbning är det bland annat: gester, blickar, slag, sparkar, knuffar, pustningar, osynliggörande och att det upprepas flera gånger. En av läraren berättar hur viktigt det är att barnen får lära sig att mobbning kan bestå av olika saker, det är inte bara fysiska handlingar.

Alla lärare vi intervjuat anser att mobboffer karaktäriseras av att vara svagare än den som mobbar, att det är ett maktförhållande.

Ja jag definierar nog mobbning som något som sker upprepade gånger, att en eller flera personer utsätter någon som inte kan försvara sig som liksom känner sig i underläge och att det sker upprepade gånger. - Maria, 24 år.

Oavsett vem det är, den här eleven ska alltid gå först, den ska alltid. Då är han ju en mobbare fast han mobbar en hel grupp. - Lisa, 38 år.

Jag definierar den precis så som det är att vid upprepade tillfällen mot en och samma person. Och där det också ingår ett maktförhållande, att man utsätter någon som är svagare. - Tove, 33 år.

Den enda av våra intervjuade lärare som inte nämner att det skulle röra sig om att mobboffret är svagare är Greta. Hon ger dock den mobbade flera egenskaper.

Men där var det ju en tjej som var det klassiska: duktig, tyslåten, gjorde som hon skulle, räckte alltid upp handen. och det var det några som störde sig på. - Greta, 62 år

Majoriteten av lärarna ser på mobbning som en företeelse där den som utsätts för mobbningen är svagare än den som utsätter den för det. Detta sätt att se på mobbning grundar sig i det individualpsykologiska perspektivet där man sätter egenskaper på den mobbade och den som mobbar. Detta eftersom man ställer sig frågan om vilka som är mobbare och vilka som är offer. (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 28)

8.2 Metoder som lärare använder i det förebyggande arbetet

Samtliga lärare som vi har intervjuat nämner likabehandlingsplanen som de har i skolan. Likheter i hur lärarna svarar på frågan om likabehandlingsplanen är att de inte berättar om detaljerna i planen men de kan redogöra på ett ungefärligt sätt om vad som står och hur de ska följa planen.

Mobbning, jag tar den delen. Vid första tillfället där man får kännedom om att ett barn känner sig utsatt så pratar man med det barnet. Sedan lyssnar man även på det barnet som har utsatt och det ska man helst göra samma dag. Man lyssnar på båda versionerna. Det bästa är om man kan vara två. En som pratar och en som dokumenterar. Visar det sig sedan att det fortgår, att det händer flera gånger så kopplar vi in ett team som består av skolkurator, skolsköterska och några från varje arbetslag som kan hjälpa oss i arbetslaget hur vi går vidare. Vi informerar även föräldrar, rektor ska ha information. Samt att huvudmannen är informerad om vad som händer. – Lisa, 38 år.

Vid jämförelse av vad Lisa har sagt med vad som står i likabehandlingsplanen ser man att det stämmer överens. Lisa vet hur hon ska agera vid ett mobbningsärende. Samma sak gäller resterande lärare som vi har intervjuat. Svaren som de ger när de får frågan som rör likabehandlingsplanen, är de inte anger exakt vad som står i den. Däremot kan alla lärare sammanfatta både vad likabehandlingsplanen tar upp i form av aktionsplan, när det uppstår olika former av kränkande behandling, samt den allmänna värdegrunden. För att lärare och skolpersonal ska kunna bedriva antimobbningsarbete på ett framgångsrikt sätt krävs det att de känner till lagstiftningen angående kränkningar. Det är också viktigt att de har kunskaper om mobbning som utgår ifrån teorier kring antimobbningsarbete (Frånberg, Wrethander, 2011, s 110 - 111).

Andra metoder som lärarna säger sig att de använder sig av med barnen för att förebygga mobbning är flera. Bland annat: Trivselledare, hemlig kompis, Projekt Charlie, Teskedsordern, Kollage/ teckningar och trivselenkäter. Syftet med dessa metoder är att träna elevers sociala och emotionella färdigheter som lärarna beskriver i citaten nedan:

"Sedan med eleverna utgår vi delvis ifrån SET. Jag har utbildats i livskunskap som är en del av SET och vi har en hemlig kompis i klassen. Vi har rollspel, kamratstödjure som är 2 i varje klass. Vi arbetar också med forumspel..." - Greta, 62 år

"Vi har jättetur, vi har någonting som heter Teskedsordern i Sverige som varje år delar ut en bok till eleverna i årskurs tre som heter Vem är du? som lyfter det här med tolerans, vad är det? Till den så är det en liten lärarhandledning och den har jag lagt upp lektioner kring. Så det är att samtala, måste alla tycka samma? Måste man göra samma? Medvetandegöra eleverna, att vara olika är ok." - Lisa, 38 år

"Nä men vi har jobbat fram lite olika, det här med stödkompisar var ju en metod från början fast vi har bara plockat ut de delarna vi ville ha med så att den har vi väl gjort till vår egna sen har vi jobbat med SET då Social och emotionell träning förebyggande, sedan har tagit in trivsellederna så, så att vi plockar det bästa av olika världar så". – Tove, 33 år

"Filmer från UR.se det är program om: om man inte får vara med, om man känner sig utanför, till exempel nu har vi jobbat med hur är en bra kompis är vi har tittat på en film om det och sen fick barnen göra kollage med deras egna ord och teckningar som de kan visa sen så det är men vissa jobbar ju med såhär EQ frågor och sånt där, hur man är när man är glad, hur känns det när man är ledsen, man ska tänka sig in i hur andra känner och så." – Maria, 24 år.

Tove, Greta och Lisa säger att de använder sig av stödkompisar och att de har regelbundna möten med dessa. Detta är en viktig grundsten i Friends program mot mobbning (Frånberg, Wrethander, 2011 s 99).

"Dels har vi stödkompismöten, en representant från varje klass eller rättare sagt en flicka och en pojke från varje klass som träffar oss var tredje vecka. Och då kollar vi lite vad de gör på rasterna och om de ser någon som är utanför och sådär, bara känna av stämningen lite inte så märkvärdigt det är inget sånt där skvallermöte utan det är mer liksom bara kolla läget, hur det är på skolan och då träffar vi alla på hela skolan var tredje vecka." – Tove, 33 år

I Friends program mot mobbning ska kamratstödjarens funktion vara att vara en förebild i klassen. De ska stötta elever som kanske hamnar utanför gemenskapen i klassen, de ska även vara med i det förebyggande arbetet och bidra till ett bra klimat på skolan (Frånberg, Wrethander, 2011, s 99). Det är denna funktion som vi ser att kamratstödarna får på den skola som Tove arbetar på. I de andra intervjuerna, där lärarna nämner kamratstödare som metod, framkommer det däremot inte om det är denna funktion som eleverna får.

Det har riktats en del kritik mot kamratstödjarnas roll. En del i det är att kamratstödarna får en speciell maktposition i klassen, som skulle kunna utnyttjas i negativt syfte. Valet av kamratstödare behöver inte vara utav en positiv karaktär utan det kan vara så att den personen väljs som redan har en maktposition i klassen. Det läggs också ett stort ansvar på kamratstödarna att kunna hantera och stå emot kamratgruppens maktordning om denna inte har den här positionen i klassen. Rollen som kamratstödare kan också vara problematisk eftersom de måste kunna vara både duktiga elever och bra kamrater. Kompisstödjarna kan också ges en särskild särställning på skolan som kan komplicera deras relation till andra kamrater, eftersom de ibland kan få åka på roliga aktiviteter. (Frånberg, Wrethander, 2011, s. 99)

Något som majoriteten av lärarna använder sig av är samtal i klassrummet, dessa sker dock på olika sätt. Bland annat genom diskussioner mellan elever, mellan lärare och elev och Lisa nämner även att det är viktigt att man pratar om definitionen av mobbning, då elever kan misstolka det. Ett exempel som både Lisa och Maria nämner är att barnen ofta använder sig av ordet mobbning i alla konfliktsituationer men att det sällan rör sig om just mobbning.

"Som sagt det är många elever som säger att...aaah han mobbar mig liksom men hur menar du då? Och så säger de att de inte får vara med och leka nu då. Så frågar man, men varför fick du inte vara med och leka då? Och så...och så ja men jag fick inte låna hennes penna på lektionen så när de är så här små så får man ju verkligen aaah vi pratar mycket om det som sagt för det är ju viktigt." – Maria, 24 år.

Olika former av drama och lekar är något som lärarna nämner att de ofta använder sig av. Det kan exempelvis vara forumspel, rollspel, filmer, värderingsövningar och rastlekar.

"Filmer från UR.se det är program om: om man inte får vara med, om man känner sig utanför, till exempel nu har vi jobbat med hur är en bra kompis är vi har tittat på en film om det och sen fick barnen göra kollage med deras egna ord och teckningar som de kan visa sen så det är men vissa jobbar ju med såhär EQ frågor och sånt där, hur man är när man är glad, hur känns det när man är ledsen, man ska tänka sig in i hur andra känner och så." – Maria, 24 år.

Nästan alla lärarna använder sig av olika SET - övningar i klassrummet. Forumspelen, rollspelen och värderingsövningarna syftar till att få eleverna att utveckla sin empatiförmåga. Forumspel till exempel, handlar om att några elever spelar upp en scen där någonting inte är som det ska. En person blir utsatt för en kränkande behandling. Sedan diskuterar man med eleverna för att ändra scenen så att slutet blir positivt. Denna övning syftar till att träna elevernas förmåga till medkännande och att ta någon annans parti. Det samma gäller exempelvis samtalen med barnen och filmerna, så som Maria säger i citatet ovan.

Alla lärarna som vi har intervjuat har betonat vikten av att skola och hem samarbetar. Föräldrakontakten är viktigt, delvis för att kunna upptäcka mobbning men även i det förebyggande arbetet så att föräldrarna vet vad personalen på skolan gör.

"Hur man kan få föräldrarna som en medspelare i det här och inte motspelare. Det är väldigt viktigt. Vi hade föräldrautbildning för ett par år sedan på skolan. Där sexårsföräldrarna fick komma hit och diskutera kring ett ämne för att få en samsyn. Jaha! du tänker så och jag tänker såhär. Vi tänker olika. Vi kanske ska komma överens om vad som är lämpligt för våra barn? Det var jättebra." – Lisa, 38 år.

Med detta citat understryker Lisa vikten av att skola och hem arbetar tillsammans för att skapa ett gott klimat på skolan som bidrar till motverkande av mobbning. Lisa säger även att föräldrautbildningen de hade bidrog till att eleverna kände sig tryggare, eftersom deras föräldrar var det och reglerna var likadana för dem alla, både hemma och i skolan. En annan utav lärarna som betonar vikten av föräldrakontakt även om det inte handlar om mobbning är Tove. Hon berättar att de kontaktar föräldrarna när en konflikt upprepas bland samma elever, även om detta inte nödvändigtvis rör sig om ett mobbningsfall.

"Nä men det är ju mycket samtal och hur man är mot varandra och att de blir duktiga på att känna in och ser varandra också och berättar vilka olika typer mobbning det finns, att det inte bara är sparkar och slag eller att det är kommentarer utan även blickar och kränkningar, pustningar ja allting sånt där. Det där dolda, att det måste upptäckas." – Tove, 33 år

8.3 Vilka arbetssätt som framkommer när lärare hanterar en mobbningsituation

När vi har intervjuat lärarna har de berättat om olika arbetssätt de använder sig av för att hantera en mobbningsituation.

En viktig del i arbetet för att hantera en mobbningsituation som alla lärarna nämner, är samtal. Först samtalar läraren med den utsatte eleven. Sedan blir det samtal med den som man tror mobbar. Därefter försöker läraren prata med båda parter tillsammans om detta är möjligt. Lisa uttrycker att de helst ska vara två lärare som gör detta, en som för samtalet och en som dokumenterar. En del i hur lärarna vill hantera en mobbningsituation är genom att ta stöd och få hjälp från sina kollegor.

"Med samtal och just detta med olika typer av rollspel, forumteater och så. Men sedan samtal, samtal, samtal. Både med de som låg bakom och den som utsattes för mobbningen." - Greta, 62 år

"I första hand försöker man ju prata med de berörda eleverna. eee, höra av sig till kollegorna. Hur tycker du att jag ska gå vidare? Hur dokumenterar vi det här? Att man skriver ner det. Vad som händer. Sedan tar man kontakt med föräldrarna, det här har jag fått höra idag. Din elev känner sig mobbad. Ditt barn känner sig mobbat." - Lisa, 38 år

"Men då pratar man ju med båda parterna eller alla var och för sig och sen de tillsammans och det upphörde ju nu när vi jobbade med handlingsplanen och så." - Tove, 33 år

"Jag skulle ju prata med den eleven och den syn på det hela, sedan skulle jag också prata med de personerna som är inblandade och det beror ju lite på vad man får för svar så pratar man med läraren, klassföreståndaren och beroende på vad hon säger också så tar man det vidare till trygghetsgruppen och ser om vi ska ta det vidare och ser om det är värt eller värt det låter ju hemskt men om det är någonting som vi ska ta vidare." - Maria, 24 år.

Greta beskriver att hon vid en mobbningsituation främst pratar med alla inblandade, sedan ringer hon föräldrarna till barnen som ärendet handlar om. Sedan för hon det vidare till en representant från trygghetsgruppen skolan, som är en oberoende lärare för att hen ska ha en objektiv syn på eleven. Därefter är det stöttning både för den som mobbar och den som är utsatt, sedan följer dokumentering.

Lisa säger också att hon i första hand pratar med de berörda eleverna när det har uppstått en mobbningsituation. Sedan lyfter hon det i sitt arbetslag för att få förslag om hur hon ska gå vidare. Sedan dokumenteras fallet och därefter tar hon kontakt med föräldrarna till de inblandade.

Maria pratar först med den utsatta eleven och sedan med de inblandade, sedan tar hon kontakt med klassföreståndaren och beroende på vad hon säger tar hon vidare ärendet till trygghetsgruppen. Blir det inte bättre efter det tar hon vidare det till rektor, elevhälsteamet som bland annat innefattar skolsköterskan och därefter vidtas mer drastiska åtgärder.

Tove pratar också med de inblandade parterna först. Först med den utsatte och sedan med mobbaren. Sedan kontakter hon föräldrarna och därefter har hon ett uppföljningsmöte med dem och barnen.

Även föräldrar till den mobbade kontaktas för att de ska kunna observera hur deras barn mår och betar sig i hemmet.

"Jag skulle ju prata med den eleven och dennes syn på det hela, sedan skulle jag också prata med de personerna som är inblandade och det beror ju lite på vad man får för svar så pratar man med läraren, klassföreståndaren och beroende på vad hon säger också så tar man det vidare till trygghetsgruppen och ser om vi ska ta det vidare och ser om det är värt eller värt det låter ju hemskt men om det är någonting som vi ska ta vidare. För om det är någonting vi vill ta vidare då delar vi upp, då är vi två personer som tar om det fallet om man säger så och då är vi två som jobbar med det och då pratar man först med den utsatta eleven, så då börjar man om man säger så och sen med dem som har utsatt den här eleven för det då och så pratar man med klassläraren och så följer man upp det." - Maria, 24 år

Första steget i att hantera en mobbningsituation består i att lärarna bildar sig en uppfattning om vad som pågår. Detta gör de genom att samtala med elever. De tar stöd och hjälp utav

kollegor för att upptäcka mönster på exempelvis lektioner de själva inte har samt på raster. Genom att upptäcka mönster inom områden där de kan vara närvarande kan de även misstänka vad som sker på områden som de inte kan täcka, exempelvis i omklädningsrum. För att få ytterligare hjälp med att se samband, mönster och orientera problemet tar de även kontakt med föräldrar, också detta för att upptäcka mönster i elevernas agerande. Här fyller dokumentation en viktig funktion då det nedskrivna fungerar som stöd och underlag under arbetet.

Den andra delen utav mobbningsarbetet handlar om att ta kontakt med skolans Trivsel eller Trygghetsgrupper. Samtliga lärare berättar att de, om de misstänker att konflikten är en mobbningskonflikt, tar det vidare till skolans mobbningsteam som består utav ett par lärare, skolkurator, skolsköterska och rektor. Rollen som dessa grupper har är att definiera om fallet som lärarna har uppmärksammat är ett mobbningsfall samt att i sådant fall behandla situationen genom att hålla samtal med den/de elever som anses vara mobbare i den uppkomna situationen. (Frånberg, Wrethander, 2011, s 95). Det är även i Trygghetsgruppen som man tar kontakt med huvudmannen om den rådande situationen och vad skolan gör för att stoppa den. Steg två i stoppandet av mobbningen handlar alltså att informera samtliga i personalen, samt chefer om att mobbning pågår.

Steg tre i att stoppa mobbningen handlar om att skolpersonal samtalar och stöttar de elever som är inblandade i mobbningen för att den ska upphöra. Greta, som själv har upplevt mobbning bland elever, berättar att hon och annan personal på skolan stoppade mobbningssituationen genom att samtala med eleverna, samt använda sig av värderingsövningar i klassrummet. Det rörde sig om forumspel bland annat. Greta poängterar vikten av att man stöttar den som mobbar då hon menar att den personen inte heller mår bra och att detta skulle vara anledningen till att den mobbar. Olweus menar däremot att detta med mobbarens osäkerhet och ängslighet skulle vara en myt. Enligt honom har mobbare ofta en mer positiv inställning till våld, de har mindre eller ingen empatiförmåga när det gäller offren (Hoiby, 2004, s 16). En definition av mobbning som lärarna framhåller är att den kräver dokumentation.

"Hur dokumenterar vi det här? Att man skriver ner det." – Lisa, 38 år

"Det blir samtal med alla berörda, även med föräldrarna. Sedan har vi även ett trygghetsråd på skolan, en oberoende lärare, och det blir ett samtal med den personen också. Sedan pratar, följa upp, stötta, dokumentera." - Greta, 62 år

Greta berättar även hur dokumentation utgjorde en essentiell del utav mobbningsarbetet vid en mobbningssituation som hon själv upplevt.

Det finns handlingsplaner på skolorna för hur ett mobbningsärende ska hanteras. Alla skolor vi har varit på har haft en likabehandlingsplan där det står hur de ska gå tillväga när det uppstår en mobbningssituation. Likabehandlingsplanerna innehåller dels löpande text som förklarar skolans skyldigheter jämt mot eleverna, elevernas rättigheter samt föräldrarnas rättigheter, dels innehåller de dokumentationsformulär som ska användas när en elev har utsatts för kränkande behandling eller när skolan arbetar för lösning av en mobbningssituation. Förebyggande arbete mot mobbning finns också med i handlingsplanerna.

De flesta lärarna vi har intervjuat betonar att det oftast är utanför klassrummet som mobbningen sker. De nämner att rasterna ofta är den tidpunkt och plats där konflikter uppstår mellan elever. Maria nämner att det finns områden på skolan där lärarna har svårt att befinna

sig på raster och att eleverna känner sig otrygga där. Både Greta och Tove säger att omklädningsrummen är en plats där lärarna har svårt att vara. Lärarna menar alltså att områden där de inte kan befinna sig utgör en risk för eleverna på grund utav att mobbningsituationer lättare uppstår där. Lisa nämner dock klassrummet som en plats där mobbning kan ske, och därför låter hon aldrig eleverna dela upp sig själva i arbetsgrupper.

"Man kan lägga märket till det i klassrumssituationer. Om de skulle få välja fritt vem de skulle vilja vara med så kan man se ett upprepat mönster om en elev inte blir vald. Därför låter jag aldrig barnen själva bestämma vilka de ska jobba med" - Lisa, 38 år

"Sedan finns det ju alltid områden som är svåra att täcka. Omklädningsrummen efter gymnastiken till exempel. När eleverna har en manlig gympalärare och det är för känsligt för att han ska kunna kika på hur det är ställt hos tjejerna. Det är en sådan bit som är svår." - Greta, 62 år

När det gäller lärarnas metod för att upptäcka mobbning är föräldrakontakt viktigt. En lärare berättar om en mobbningsituation hon varit med om där det var föräldrarna som informerade henne om att mobbning pågick.

"Föräldrarna hörde av sig. Gester var med och det var mycket små saker som pågick som var väldigt svåra för en lärare att upptäcka." - Greta, 62 år.

Greta säger med detta att viss mobbning är svårt att upptäcka för lärare. Framförallt den typ av mobbning där det inte förkommer glåpord och fysiska handlingar som slag och sparkar. Denna typ av mobbning kan kategoriseras som indirekt mobbning, då den är lättare att dölja och inte lämnar några fysiska märken, exempelvis blåmärken, på den som blir utsatt. Även Lisa pratar om vikten med föräldrakontakt och att man som lärare ska tala med föräldrarna om att vara uppmärksamma på hur barnet agerar hemma om man misstänker att barnet blir mobbat.

9. Diskussion

9.1 Hur definierar lärare mobbning?

Mobbning definieras av att det finns en inkongruens det vill säga, en obalans mellan två parter när det kommer till styrka. En part är svagare och en starkare (Olweus, 1999 s 10). Det finns även karaktärsdrag hos elever som skulle vara tecken på om de är i riskzonen för att bli mobbare eller bli mobbad. Det finns en typ av mobbare medan det finns två olika typer av mobboffer (Olweus, 1999 s 16-20). I en studie som gjorts på Göteborgs skolor framkom att mobbning delvis är en fråga om makt (Björk, 1999 s 18).

I vår undersökning framkommer det att samtliga lärare ser på mobbning ur ett individualpsykologiskt perspektiv. De ser på mobbning som en situation där en obalans i maktförhållandet mellan två elever uppstår. De ser även på elever som bärare av egenskaper som antingen bidrar till att eleven blir mobbad eller att eleven mobbar.

Lisa menar att hon ser på mobbning som upprepade händelser mot en och samma elev från en och samma elev. Handlingarna som Lisa definierar som mobbning kan vara allt från indirekt mobbning, så som utfrysning och att man inte får vara med till fysiska handlingar som knuffar, att någon alltid går före i matkön eller verbala förolämpningar. Lisa är även noggrann med att poängtera att det rör sig om utstuderade händelser antingen mot en och samma individ

eller att en elev systematiskt kontrollerar en hel grupp. Även Tove definierar mobbning som ett förhållande där upprepade negativa händelser utförs mot en och samma person. Hon ser på mobbning som ett maktförhållande där den ena parten är svagare och den andra är starkare. Maria säger också att mobbning är en handling som sker upprepade gånger samt att det ska vara en eller flera personer som utsätter en person som inte kan försvara sig och som känner sig i underläge.

De lärare som vi har intervjuat sätter egenskaper på mobbare och mobbade. Lisa menar att det är en elev som alltid ska, oavsett situation. Eleven får ett övertag när den alltid får som den vill. När Lisa pekar på att en mobbare kan vara så utstuderad att den mobbar och kontrollerar en hel grupp kan detta ses som ett uttryck för att den mobbade är en starkare individ. Tove pekar på att den mobbade eleven är en svagare individ. Eftersom hon även menar att mobbning rör sig om ett maktförhållande skulle således synen på att den mobbade eleven är svagare också betyda att den som mobbar är starkare. Maria talar om att den mobbade känner sig i underläge och inte kan försvara sig. Även detta tyder på att egenskaper som förknippas med den mobbade eleven är svag och har en oförmåga till att försvara sig.

Den enda läraren som inte nämner att den mobbade eleven skulle vara svagare än sina mobbare är Greta. Däremot sätter hon också egenskaper på den mobbade samt mobbade eleven. Hon beskriver ett egenupplevt fall där hon menar att den mobbade eleven hade "klassiska egenskaper" som tystlåtenhet, att eleven gjorde som hon skulle, att eleven var duktig, alltid räckte upp handen och att somliga elever tyckte detta var irriterande. På frågan om hur de löste situationen berättar hon att det handlade om mycket samtal, att använda sig av drama och forumspel med eleverna samt att de vuxna stöttade både den som mobbades och den som blev mobbad. Greta menar att den som mobbar, inte heller mår bra och att det är viktigt att komma ihåg det.

Mobbning är ett begrepp som idag präglas av ett individualistiskt synsätt, detta kan man se om man undersöker hur samhället ser ut i övrigt (Björk, 1999 s 21). I vår studie har vi sett tendenser till att lärares syn på begreppet mobbning präglas av detta individualistiska synsätt då samtliga sätter egenskaper på eleverna.

Föreställningen om att elever bär på särskilda egenskaper kan bli problematisk anser vi. Detta gäller både när det kommer till att förmedla kunskaper samt när det kommer till lösande av mobbningssituationer. I läroplanen poängteras vikten av att som lärare förhålla sig likvärdiga till alla elever, ingen ska särbehandlas på grund av personliga egenskaper. I den allmänna värdegrunden i läroplanen står det att en del av skolans uppdrag är att förmedla människolivets okränkbarhet, att verka för frihet och integritet hos individen, att arbeta för jämställdhet mellan exempelvis kvinnor och män samt att förmedla solidaritet med svaga och utsatta.

Svårigheten som kan uppstå när lärare sätter olika egenskaper på elever, exempelvis att den mobbade eleven är duktig, tystlåten och lydig och att den som mobbar är stark, blir att läraren behandlar sina elever olika och detta kan bidra till att mobbning pågår. Problemet som kan uppstå när lärare har en syn på att den mobbade parten är stark och den mobbade parten är svag är att läraren missar tecken på att mobbning pågår. Läraren kan missa när den högljudde, stökige eleven med koncentrationssvårigheter utsätts för indirekt mobbning av de tysta, duktiga eleverna som alltid räcker upp händerna. Detta skulle i så fall bidra till att mobbningen fortgår samt att en elevs kunskapsinhämtning försvåras.

Elevombudsmannen menar att skolpersonal ofta lägger skuld på de elever som utsätts för mobbning. Det är även vanligt att de vuxna skyller på egenskaper hos de inblandade eleverna

(Frånberg, Wrethander, 2011 s 90). Eftersom metoder för att förebygga mobbning utgår ifrån Olweus definition av mobbning läggs stor tyngdpunkt på att förändra individernas beteende snarare än att fokusera på mobbningen som ett socialt konstruerat fenomen. Att kategorisera elever utifrån deras beteende kan också konsekvenser för deras fortsatta skolgång. Det påverkar hur barnet blir bemött av andra och även hur de skapar sin egen identitet. Problemet är att det blir eleven och dennes beteende som måste behandlas i en mobbningsituation och inte orsakerna till det (Frånberg, Wrethander, 2011 s 94 - 95).

Detta styrker vår tes om att effekten av att lärarna lägger egenskaper på elever när de löser mobbningsituationer kan bidra till att situationen förvärras, snarare än att den blir bättre.

Ett annat sätt att skilja på en mobbningsituation och en vardaglig konflikt är att mobbning kräver konstant dokumentation. Samtliga lärare nämner att det är viktigt att följa upp alla händelser genom att dokumentera.

När Greta berättar om hur skolpersonalen arbetade för att lösa det mobbningsfall som uppstått på skolan poängterar hon att de under processen dokumenterade hela tiden. Det rörde sig om väldigt mycket dokumentation. Även de andra lärarna som vi har intervjuat poängterar vikten av att dokumentera mobbning, både vad som sker samt vilka åtgärder som ska vidtas. I värdegrunden står det att lärare ska dokumentera det som har hänt och även vad som ska göras för att åtgärda problemet (Skolverket).

Av vår intervjuundersökning framkom att lärarna sällan använder sig av endast ett program för att förebygga och stoppa mobbning. De talade om att de ofta plockar delar som de tycker är bra ur kända metoder mot mobbning. Svårigheten med program mot mobbning är att de sällan är utvärderade och man vet inte vad ett sådant program kan ge för konsekvenser för barnets framtida liv (Frånberg, Wrethander 2011 s.93)

Tove berättar hur de har arbetat med olika metoder. Hur idén med stödkompisar kommer från en specifik metod men att de enbart ville ha med biten om stödkompisar ur den metoden och sedan jobbade med andra sätt mot mobbning. Hon berättar hur lärarna på skolan har tagit de bästa bitarna ur de program som de har arbetat med. Även Lisa anser att det är viktigt att förhålla sig kritisk till de program mot mobbning som finns. Hon menar att hen som lärare bör ta det som är bra i de program som finns för att utarbeta sin egen metod för att förebygga och stoppa mobbning. När hen arbetar förebyggande mot mobbning och med olika metoder är det viktigt att komma ihåg att de olika metoderna som finns mot mobbning har olika bakgrunder. De har tagits fram i olika syfte samt med olika miljöer som grund, exempelvis har Olweusprogrammet och Farstametoden utvecklats för motverkande av mobbning och med Svensk och Norsk skolmiljö som utgångspunkt, medan till exempel SET grundas i amerikansk forskning som har som mål att motverka psykiskt ohälsa bland unga. Tendenserna vi har sett är att lärare blandar det som de tycker är bäst med olika metoder men risken med detta är att den röda tråden i arbetet försvinner eftersom metoderna är olika och har olika syfte (Frånberg, Wrethander 2011 s 113).

Det positiva är att lärarna har en kritisk syn på de olika program som finns. Vi anser att detta är bra eftersom det finns starka marknadskrafter bakom de program mot mobbning som finns. Att köpa in exempelvis Friends program mot mobbning eller Olweusprogrammet är dyrt och kostar fler hundra tusen för en skola där det finns cirka 300 elever. Införandet av färdiga program mot mobbning ifrågasätter lärares kompetens och professionalitet däremot kan det upplevas som en nödvändighet då lärares utbildning inte omfattar de psykologiska kunskaper som krävs för att kunna bedriva ett framgångsrikt antimobbingsarbete (Frånberg, Wrethander, 2011 s 114).

Vi har också sett är att lärarna fokuserar mest på det förebyggande arbetet mot mobbning, de menar att samtal, värderingsövningar och övningar för att stärka gemenskapen i klassen är det som det bör läggas mest tid och kraft på.

Maria berättar hur de i klassen arbetar kring filmer från UR.se. Filmerna handlar om hur olika känslor upplevs, exempelvis hur det känns när man känner sig utanför, hur man känner sig när man är glad, hur det känns när man är ledsen och hur man gör för att vara en bra kompis. Eleverna får därefter göra kollage och teckningar av temat för filmerna. Lisa berättar hur hon har arbetat med drama, hur hon har läst en historia för eleverna där någonting hemskt har hänt och hur eleverna sedan får samtala om historien i grupp. Det är viktigt att relatera händelsen i berättelsen till elevernas vardag i skolan menar hon.

Det man kan se i dessa lärares svar är att arbetet fokuserar på att få elever att förstå varandra. Hen tränar elevers förmåga att leva sig in i andras situationer, det vill säga empatiförmågan. Dessa förmågor är de som man vill utveckla genom att använda exempelvis SET, där man utgår från ett individriktat perspektiv (Frånberg, Wrethander 2011 s. 101) Det tycks som att lärarna använder sig av program där man har som fokus att träna individer till förståelse och empati för varandra. De vi kan se är att lärarna väljer att fokusera på att förändra enskilda individers beteende istället att ta sig an mobbningssituationen, det kan tyckas som att skulden läggs på eleverna istället för att man ser till situationen och försöker förändra den. Den definition som ligger till grund för lärarnas syn på mobbning samt hur de arbetar kring utgår ifrån det individualpsykologiska perspektivet. Det ses som att det är individerna är orsaken till mobbning och att det är deras personliga egenskaper som ligger bakom. Eftersom detta är fallet läggs tyngdpunkt på att förändra beteendet hos eleven snarare än situationen (Frånberg, Wrethander 2011 s. 95)

9.2 Vilka arbetssätt framkommer när lärare hanterar en mobbningssituation?

Vid intervjuerna med lärarna framkom att alla använde sig av samtal med mobbare och mobboffer. Det framkom även att lärarna använde sig av en särskild ordning när de bedrev samtalen, där de först och främst pratar med den som misstänks vara utsatt för mobbningen. I andra hand talar man med den som misstänks ligga bakom mobbningen. Efter detta talar man med sina kollegor för att medvetandegöra dem. Gemensamt för samtliga lärare är att de för mobbningsfallet vidare till en Trygghetsgrupp som avgör ifall ärendet bör tas vidare. Likheten i hur alla lärare hanterar en mobbningssituation är att de först och främst vill skapa sig en bild av vad som pågår innan de agerar. Samtal är det verktyg man först och främst använder sig av.

Enligt Olweusprogrammet finns det flera åtgärder att vidta. Det är viktigt att det finns ett engagemang och en medvetenhet hos de vuxna på skolan för att lösa situationen. Att använda samtal på olika nivåer är också viktigt. De olika nivåerna är åtgärder på skolnivå, på klassnivå och på individnivå. Rekommenderat är att föra allvarliga samtal med både de som mobbar och den som mobbas, att samtala med vårdnadshavare och att samtala med alla elever i klassen genom klassmöten. Olweusprogrammets nyckelprinciper syftar till att förändra det som upplevs som problembeteenden, framförallt aggressivt beteende. Som en del i att motverka detta beskrivs hur lärare och vårdnadshavare, när de arbetar för att bryta negativa beteenden, delvis ska använda sig av icke-fysiska och icke-fientliga negativa påföljder när överenskomna regler bryts av eleven. (Olweus, 1999 s 46-47).

Ingen av lärarna vi har samtalat med nämner negativa påföljder som metoder de vill använda mot elever som mobbar. Däremot säger alla att de har samtal med både den som mobbar och den mobbade, att de informerar samtliga i personalen samt vårdnadshavare. Samtalen i sig kan upplevas som negativa av eleverna, i synnerhet av den som mobbar. Situationen som uppstår, både för mobbad och mobbade elev, är att de ofta hamnar i underläge under samtalen eftersom den vuxne vill att de ska ändra på sitt beteende. Att alla i skolpersonalen känner till situationen gör att eleverna kan uppleva situationen som hotfull. Det blir därför ingen demokratisk process när man löser mobbningsituationer eftersom att eleverna ofta hamnar på en lägre nivå än de vuxna. Vi menar att tendenserna i de vuxnas sätt att hantera mobbning handlar om envägskommunikation, de drabbade har liten möjlighet att påverka sin situation. Detta motstrider läroplanens värdegrund om arbete för jämställdhet och demokrati i skolan.

Av de metoder för stoppande av mobbningsituation som vi har nämnt handlar både Farstametoden, Olweusprogrammet och Friends metod om att åtgärda oönskade beteenden hos elever i skolan. De grundas i behaviorismen och påföljder som ignorering, belöning och straff är tydliga. Dessa sätt att arbeta på står i strid med en läromiljö där lärande och värdegrundsarbete är centrala (Frånberg och Wrethander, 2011 s 103 -105).

9.3 Arbetets resultat för utbildningsvetenskapen

Vår undersökning visar på tendenser i hur mobbningsituationer förebyggas och löses. När verksam personal i skolan ser på mobbning ur ett individinriktat perspektiv bidrar det till en skola som i hänseendet, arbete mot mobbning, inte förändras. Istället för att se på skolan som en intuition, där strukturen möjliggör mobbning, ser personalen på eleverna som bärare av de problematiska egenskaperna som orsakar mobbning. Det är elevernas fel att mobbningen uppstår, inte skolans. Detta synsätt bidrar till mindre resurser till skolan då varken lärare eller resterande skolpersonal kräver specifika resurser för att arbeta med mobbning på ett framgångsrikt sätt.

Synsättet att elever är bärare av egenskaper som bidrar till mobbning resulterar i svårigheter för lärare. Problemet som uppstår för lärare är när de ska arbeta förebyggande mot mobbning samt hantera mobbningsituationer är att de saknar kunskaper, tid och resurser för att göra detta på ett framgångsrikt sätt. Tendenserna till att lärare ser på mobbning ur ett individualpsykologiskt perspektiv gör att de fokuserar på att behandla elevernas oönskade egenskaper istället för att förändra verksamheten genom att ställa krav på mer resurser och andra arbetssätt. Förhållandet till läroplanen blir problematiskt. På samma gång ska lärare verka för en demokratisk skola där varje enskild individ får utvecklas samtidigt som de ska stoppa kränkande behandling (Skolverket, 2011 s 7 - 8) Då arbetet som rör mobbning är komplext skulle det vara på sin plats med mer resurser för att göra skolan till en inkluderande plats där alla får sin röst hörd. Tendenserna vi har sett i vår undersökning är att lärare varken har tillräckligt med kunskap, tid eller resurser för att bedriva ett antimobbningsarbete på ett demokratiskt sätt som går i hand med det värdegrundsarbete som står i läroplanen. För att bedriva ett framgångsrikt antimobbningsarbete krävs att lärare har goda teoretiska kunskaper, de vardagskunskaper som lärare har är inte tillräckliga (Frånberg, Wrethander, 2011 s 111).

Undervisningen kan bli lidande av det faktum att lärarna ser på elever olika och därmed inte ger dem lika mycket utrymme i klassrummet. Detta kan bidra till att vissa elever inte får lika mycket hjälp som de skulle behöva för att uppnå goda resultat. Att förminska en elev till förväntade egenskaper kan bidra till att arbetsmiljön i klassrummet blir sämre. Eleven kan börja identifiera

sig med egenskaperna hen har fått och blir därmed sådan. (Frånberg, Wrethander 2011 s. 53-55)

I Olweus definition av mobbning är aggressivitet det som är utmärkande drag för den som mobbar. Mobbaren har mindre empatiförmåga, är mer impulsiv och visar på behovet av att dominera andra. Aggressivitet skulle även vara en egenskap som är stabil över tid, vilket skulle innebära att en mobbare alltid förblir en mobbare (Frånberg och Wrethander, 2011 s 50). Även den mobbade får egenskaper som att den exempelvis är svagare och känsligare.

I Olweus forskning presenteras både bilder av mobbare och mobbade. Resultatet för eleverna kan bli att de får en stämpel på sig som är svår att bli av med. Kategorisering av människor kan ha förödande konsekvenser eftersom de får en bild av hur de är och bör agera. Om lärarna på en skola ser på mobbade elever som svaga bidrar detta till en kategorisering av den elev på skolan som mobbas. Eleven uppfattar sin egna kategorisering och förstår därmed att hen förväntas vara svag. På samma gång bidrar eleven till den egna kategoriseringen genom att den själv påverkas av bilden och kategoriseringen av hur en mobbad elev förväntas vara och anammar den (Frånberg och Wrethander, 2011 s 53). När lärare sätter egenskaper på mobbare och mobbade kan konsekvenserna bli att eleverna associerar sig med dessa egenskaper längre fram i livet. En person som blir mobbad får ofta en stämpel på sig som gör att den längre fram kan drabbas av en negativ självbild då den har fått lära sig att det egna jaget ligger långt ifrån det ideal som den förväntas vara (Frånberg, Wrethander 2011 s. 54).

En annan problematik som har uppstått i kategoriseringen av mobbare och mobboffer är att Olweus nästan uteslutande har utgått från pojkars beteenden i sin forskning. När lärare sätter egenskaper på elever kan detta bidra till att man missar tecken som tyder på att det har uppstått en mobbningsituation i en flickgrupp (Frånberg och Wrethander, 2011 s 57-58). Detta kan få konsekvenserna att flickor som mobbar och blir mobbade glöms bort i skolan, detta kan också påverka undervningen.

En annan aspekt i mobbningsarbetet som vi anser problematisk är användandet av kamratstödjare. Samtliga lärare beskriver hur de använder sig av elever som resurser i antimobbningsarbetet. I Friends metod mot mobbning står det om kamratstödjarens roll samt hur valet av kamratstödjare bör ske. Svårigheten som kan uppstå är att de utvalda kamratstödjarna kan finna sig i en situation där de själva måste kompromissa mellan sin roll som klasskamrat och sin roll i antimobbningsarbetet. Det är en svår balansgång för eleverna. Dessutom tilldelas kamratstödjarna en maktposition av lärarna vilket kan användas i negativt syfte. Valet av kamratstödjare kan också innebära att den som redan har makt i klassen, även om det rör sig om en negativ maktposition, får rollen som kamratstödjare (Frånberg och Wrethander, 2011 s 99).

Flera utav lärarna säger att det är viktigt med god föräldrakontakt så att föräldrarna till det mobbade barnet vågar ta kontakt med skolan om de misstänker att deras barn blir mobbat.

Åter igen vill vi problematisera ansvarsfördelningen som sker när lärare hanterar mobbning. Det är flera parter som ska samverka för att lärare ska få en tillräckligt tydlig bild av vad som sker mellan elever för att ta situationen vidare. Resultatet kan bli att det tar längre tid att stoppa mobbningen vilket kan leda till att den hinner förvärras. Olweus (1999 s. 31) poängterar vikten av att ha kontakt med föräldrar för att kunna klargöra fakta i en mobbningsituation. Även om det är skolans främsta ansvar att motverka mobbningen så krävs ett bra samarbete mellan hem och skola.

När lärare och föräldrar samarbetar för att lösa en mobbningsituation är det vanligaste att föräldrar är positiva till de förändringar som skolan vill göra för att stoppa situationen. Däremot kan föräldrar till de mobbade eleverna inta en försvarsställning där de inte vill kännas vid problemet och de förminskar det gärna (Olweus, 1999 s 36).

Lisa poängterar i intervjun att det är viktigt att få med föräldrarna på tåget när man arbetar mot mobbning. Enligt hennes är det bra om man får föräldrarna som medspelare istället för motspelare.

Eftersom de mobbade eleverna enbart tillskrivs negativa egenskaper och i det närmaste demoniseras i Olweus mall av hur mobbare förväntas vara är det inte förvånande att en del föräldrar går in i en försvarsställning jämt mot sina barn. Vi tror att Lisas åsikt angående föräldrakontakt är viktig. Svårigheten blir när skolpersonal och teoretiker lägger problemen på eleverna. Om hen istället skulle fokusera på mobbningen som en konstruktion och en situation kanske det skulle bli lättare att få med samtliga föräldrar i antimobbingsarbetet eftersom inget barn skulle utpekats. Skolpersonalen skulle istället lägga fokus på att förändra skolmiljön så att alla elever blir inkluderade.

Svårigheten med mobbning som fenomen är att majoriteten av teorier kring mobbning, som ligger till grund för metoder mot kränkande behandling, fokuserar på individen som bärare av de problembeteenden som orsakar mobbning. Vi har även sett tendenser till att lärare delar denna syn och inte har tillräckligt med teoretiska kunskaper för att hantera mobbning på ett framgångsrikt sätt.

10. Sammanfattning av diskussion

Genom denna studie, där vi har undersökt lärares syn på mobbningsbegreppet samt studerat hur de arbetar förebyggande mot mobbning samt hur de löser mobbningsituationer, har vi kommit fram till följande resultat.

Lärare tenderar att se på begreppet mobbning ur ett individualpsykologiskt perspektiv. Detta får som konsekvens att elever ses som bärare av problembeteenden som orsakar mobbning. Detta påverkar även hur lärare arbetar förebyggande mot mobbning och hur de löser mobbningsituationer. Flertalet metoder mot mobbning som lärare använder sig av grundar sig i det individualpsykologiska mobbningsperspektivet där Olweus står i förgrunden. Fokus ligger på att förändra elevers beteenden.

Vi har sett tendenser till att lärare lägger stor vikt på det förebyggande arbetet mot mobbning. Estetiska uttrycksmedel, exempelvis drama och bild, där man tränar elevers förmåga till empati, förståelse och tolerans anses som viktiga. Även samtalet mellan vuxna och elever anses som viktigt. Lärarna som vi har intervjuat är kritiska till de färdiga program mot mobbning vilket gör att de använder sig av det de tycker är bra med varje program. Detta kan resultera i att den röda tråden i mobbningsarbetet försvinner eftersom de olika programmen mot mobbning har olika bakgrunder och olika syfte.

De lärare vi har intervjuat löser mobbningsituationer genom att använda sig utav samtal, först med den utsatte och sedan med den som har utsatt för mobbningen. De anser även att dokumentation är viktigt samt kontakt med övrig skolpersonal, föräldrar och de berörda eleverna.

Slutligen vill vi poängtera vikten av att lärarna får rätt utbildning när det gäller att hantera mobbningsfall och även att förebygga dem. Vi har sett tendenser till att lärare inte har

tillräckligt med teoretisk förankring för att bedriva ett framgångsrikt antimobbningsarbete (Frånberg, Wrethander, 2011 s 111). Detta skulle kunna lösas genom ett större fokus på antimobbningsarbete vid lärarutbildningarna vid landets lärosäten eller genom att särskilda personer anställs för att enbart arbeta med antimobbningsfrågor. Lärares främsta uppgift är att undervisa och det ligger en oerhörd svårighet i att delvis undervisa och samtidigt hantera de komplexa situationer som mobbning innebär.

Referenslista

Böcker

Björk, Gunilla O., *Mobbning: en fråga om makt?*, Studentlitteratur, Lund, 1999

Erdis, Mare, *Juridik för pedagoger*, 5:e uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011

Eriksson, Björn (red.), *Skolan - en arena för mobbning: en forskningsöversikt och diskussion kring mobbning i skolan*, Skolverket, Stockholm, 2002

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1028>

Frånberg, Gun-Marie & Wrethander Bliding, Marie, *Mobbning - en social konstruktion?*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011

Høiby, Helle, *Mobbning kan stoppas!: verktyg för lärare och pedagoger*, Sveriges utbildningsradio (UR), Stockholm, 2004

Høiby, Helle, Levin, Marianne & Thulin, Anette, *Tillsammans mot mobbning: klassmötet - en grund för trivsel*, 1:a uppl., Liber, Stockholm, 2007

Höistad, Gunnar, *Mobbning och människovärde*, Gothia, Stockholm, 2001

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Olsson, Christer, *Mobbning och våld i verkligheten*, Warne, Partille, 1998

Olweus, Dan, *Mobbning bland barn och ungdomar*, 1:a uppl., Rädda barnen, Stockholm, 1999

Thors, Christina (red.), *Utstött: en bok om mobbning*, Lärarförbundets förlag, Stockholm, 2007

Utvärdering av metoder mot mobbning, Skolverket, Stockholm, 2011

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2498>

Övrigt (artiklar och internetadresser)

Eriksson, Björn, (2001) Mobbning: En social diskussion. Artikel. Google Scholar, Sök på mobbning begrepp i google scholar. Hämtat information 2013-12-11

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/41203032?uid=36879&uid=3738984&uid=2134&uid=376663731&uid=2&uid=70&uid=3&uid=376663721&uid=67&uid=36878&uid=62&uid=60&purchase-type=none&accessType=none&sid=21102999464091&showMyJstorPss=false&seq=2&showAccess=false>

hämtat information 2013 – 12- 11

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/planering-och-vardag/likabehandlingsarbete/likabehandlingsplan-1.201854>

hämtat information 2013-12-18

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K6

hämtat information 2013-12-18

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1

Inledande frågor:

Hur har morgonen/dagen varit?

BAKGRUNDSFRÅGOR

Hur länge du har jobbat som lärare?

Vad tycker du är det bästa med att jobba som lärare?

Vad tycker du är svårt?

Hur tycker du arbetsmiljön och lärmiljön är på din skola?

TEMA MOBBNING

Har ni på skolan någon handlingsplan för att förebygga och stoppa kränkande behandling?

- Berätta om denna plan?
- Hur arbetar du/ni på skolan med denna?
 - Talar ni om detta bland kollegor, i så fall hur, vad kommer fram? (ge exempel)
 - Hur arbetar ni förebyggande med eleverna när det kommer till mobbning? (ge exempel)
 - Har ni utarbetat metoder för förebyggning av mobbning i din skola, och i så fall hur berätta om hur dessa metoder ser ut? (ge exempel). HÄR KAN NI FÅ FRAM OM DE KÄNNER TILL NÅGRA METODER

Hur definierar du mobbning?

Har du själv upplevt någon mobbningssituation bland eleverna?

Hur löste du den?

Hur upptäckte/upptäcker du att mobbning pågår?

(Vilka kännetecken?)

Vad gör du om du tror, eller har fått indikationer på att det pågår mobbning i skolan? (om inte direkt handlar som dina elever) (ge exempel)

Berätta om en konkret mobbningskonflikt som har uppstått?

- Kan du berätta vad som hände?
- Hur fick du reda på att mobbning pågick?

- Hur reagerade du, vad tänkte du?
- Vad gjorde du?
 - (talade med kollegor, tog upp med eleverna (på vilket sätt)) Blev det bättre? Och i så fall på vilket sätt blev det bättre?)
- Har du fler exempel?

Hur vill du själv jobba förebyggande mot mobbning?

Är det något som du tycker vi inte har tagit upp och som du tycker är viktigt? (i så fall vad)

Tack för din medverkan